

Heikki Susiluoma

LAPUALLA MUILOTETAAN TEATTERIN LAVALLE

Harrastajateatteri paikkakunnan voimavarana

Tykkään tästä lapualaisesta mentaliteetista, että kun ollaan lapualaisia, niin ei voida tehdä huonoa.

”Teatteri on erittäin käyttökelpoinen kanava elämään liittyvien ilmiöiden tutkimiseen ja vuorovaikutukseen ja sosiaalisuuteen perustuvien kykyjen kehittämiseen. Teatteri voidaan nähdä keinona vaikuttaa ihmisten käsityksiin, asenteisiin, ajattelutapaan ja toimintaan.”
(Sinivuori 2002, s. 6)

Lapualaisooppera oli valtava menestys paikkakunnalle. Yksistään ilmaista mainosta kaupunki sai noin kahden miljoonan markan edestä. Kaikilla mittareilla laskettuna ooppera oli kulminaatiopiste, jonka jälkeen Lapua lähti jyrkkään nousuun. Laskettiin sitten asukasmäärässä, kunnan talouskehityksessä, työllisyydessä tai yrittäjyydessä. Tärkeää tai siis olennaista on se, että jotakin yhdessä tehdään, onnistutaan ja se kiinnostaa myös muita. Silloin aletaan uskoa omiin voimiin ja mahdollisuuksiin tehdä omin käsin – että tulevaisuus on omissa käsissä. Kaiken perustahan on usko tulevaisuuteen. (H 47)

Tässä teatteriporukassa minusta vasta oikeastaan tuli lapualainen. Olen ollut alusta asti aktiivinen muutenkin, politiikassa, SPR:ssä, Suomi-Neuvostoliitto-seurassa. Kyse on siitä, että tässä harrastuksessa ihmisiltä tippuvat poliittiset leimat, tittelit sun muut omaisuudet pois. Kaikkia yhdistää yhteinen mukava päämäärä, jonka saavuttamiseen tarvitaan kaikkia – ryhmän pienimmistä lähtien. Teatterissa opin myös, että pohjalaiset osaavat nauraa itselleen. Minulla se on auttanut pahaan masennukseen. Teatteri on pakopaikka hulluille. (H14)

Teatteri merkitsee paljon Lapualle, on paljon ensi-iltoja ja teatteria käydään katsomassa muultakin paljon. Kyllä Lapualta jotain puuttuu, jos teatteri puuttuu. Kun ventovieraana tulit tähän kaupunkiin, niin tämä on ollut oikein oivallinen tapa tutustua ihmisiin. (H23)

HarrastajaTEATTERI

ON

itsetuntemuksen kasvatuskehä
psykoterapeutti
prosessien opettelu ja kärsivällisyyteen kasvua
turvapaikka

sijaisperhe
joukkuepelin harjoitusareena
oppiva organisaatio
talkoohengen viimeisiä linnakkeita

paikkakunnan historian kuva ja
nykyisyyden peili
suvaitsevaisuuden ja tasa-arvon edistäjä
markkinointi-instituutti

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE

TIIVISTELMÄ

1. JOHDANTO ELI MIKSI PITI TUTKIA HARRASTAJATEATTERIA LAPUALLA

2. TEATTERIHARRASTUKSEN PERINTEET LAPUALLA

3. OMA INTOHIMO TEATTERIIN

4. TUTKIMUSPROSESSIN ETENEMINEN, ELI KUINKAS SIINÄ KÄVIKÄÄN

5. HARRASTAJATEATTERIN ROOLI T JA VAIKUTUKSET

5.1. ITSETUNTEMUKSEN JA -LUOTTAMUKSEN KOHOTTAMINEN

5.2. YHTEISTOIMINNAN OPINTOPIIRI

5.3. LUOVA (OPPIVA) ORGANISAATIO

5.4. KASVATUS JA KÄRSIVÄLLISYYDEN JA PROSESSIN OPPIMINEN

5.5. HENKINEN TURVAPAikka JA SIJAISPERHE

5.6. TERAPIAN LÄHDE

5.7. SUVAITSEVAISUUDEN JA TASA-ARVON KASVATUS

5.8. HISTORIAN OPPITUNTI

5.9. PAIKKAKUNNAN IDENTITEETIN VAHVISTAJA

5.10. JOUKKUEPELIN AREENA

5.11. MARKKINOINTI-INSTITUUTTI

5.12. OMAN ELÄMÄN REFLEKTOINTI

5.13. ILMAISUTAIDON KASVATTAMINEN JA MENESTYMINEN

5.14. TUNNUSTUKSEN SAAMINEN, TARPEELLISEKSI TUNTEMINEN

5.15. ELÄMÄNSISÄLTÖ

5.16. AIKASYÖPPÖ

6. LAPUALLA EI MUILUTETA KUIN TEATTERIN LAVALLE

7. JATKOKYSYMYKSIÄ

8. KULTTUURIYRITTÄJYYDEN MAHDOLLISUUDET

9. TEATTERIHARRASTUKSEN LAAJUUDESTA JA MERKITYKSESTÄ

10. TUTKIMUSMENETELMÄT

11. TEATTERI HARRASTUKSEN MOTIVAATIOSTA KIRJOITETTUA

LOPPUSANAT

KIRJALLISUUS

ESIPUHE

Tämä on tutkimusraportti, jossa kuvataan kesällä 2005 Lapuan Hourunkoskella esitetyn teatterikappaleen Täällä Pohjantähden alla näytelmän näyttelijöiden suhdetta teatteriharrastukseen sekä teatterin vaikutusta paikkakunnan elämään pääasiassa näiden yksilöiden kautta.

Teatteria harrastaa suuri joukko ihmisiä kaikkialla Suomessa. Maaseudulla kesäteatteri on erityisen suosittua. Teatteriharrastus on hyvin aikaa vievää, paljon talkoohenkeä vaativaa sekä myös taloudellisia panoksia ja tuottoja sisältävää. Siksi teatteriharrastuksen tarkastelu maaseudun kehittämisen näkökulmasta on hedelmällistä, inspiroivaa ja monenlaisia analogioita tuottavaa.

Tämän tutkimuksen tekemisen mahdollisti Teatteri Lapuan iloinen ja aktiivinen harrastajajoukko. Heille kaikille suuret kiitokset. Teatterilaisten lisäksi haastattelin Lapuan kaupungin edustajia ja erilaisia sidosryhmiä sekä teatterin harrastajia Jurvasta ja maakunnallisia vaikuttajia. Haastatteluja kertyi lähes 60 kpl.

Tutkimuksen perusrahoituksen antoi Maa- ja metsätalousministeriön Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä ja henkilökohtaisella Etelä-Pohjanmaan kulttuurirahaston apurahalla saatoim syventää aihetta ja tehdä videokoosteen. Näille tahoille suuret kiitokset. Lisäksi tutkimusta omalla osallaan tuki Lapuan kaupunki, jolle myös kiitokset. Kiitokset myös Gasthaus Tiitulle.

Tutkimuksen haastatteluaineisto tallennettiin videokameralla. Teatterin harjoituksista, kenraalista ja ensi-illasta kerättiin myös videoaineistoa. Ensi-iltaviikolla videomateriaalin keräämiseen sekä videomateriaalista valmistetun koosteen editointiin osallistui Videoventiili Ry:n Jari-Jukka Alanne ja Ossi Muujärvi - heille kiitokset.

Johtuen tutkimuksen lyhyestä kestosta, keskitytään tässä työssä yhden tarinan kertomiseen ja kuvaukseen. Teoreettiset pohdinnat jäävät jatkotyöskentelyn varaan. Teatteriharrastuksen motivaatiosta tehtyihin muihin ja perusteellisempiin tutkimuksiin tutustutaan tämän työn loppupuolella.

Tutkimuksen taustalla olevaan aineistoon voi tutustua haastatteluista ja harjoituksista tehdyn videokoosteen (1h 30 min) avulla.

TIIVISTELMÄ

Teatteriharrastus on Suomessa hyvin suosittua. Arviolta 800 erilaisessa harrastusryhmässä toimii 20 000 harrastajaa. Katsojineen teatteriharrastus koskettaa useita satoja tuhansia ihmisiä vuosittain. Suhteessa asukasmääriin teatteri on erityisen suosittua maaseutupaikkakunnilla. Varsinkin kesäasukkaita keräävän paikkakunnan arkeen kesäteatteri kuuluu jo olennaisena osana .

Teatteriharrastus kasvattaa paikkakunnan sosiaalista pääomaa monella tapaa:

1. Teatterityöhön osallistuvien yksilöiden taitojen kasvamisen kautta.
2. Teatteritoiminnan liittymisenä niin taloudellisesti, kulttuurisesti kuin sosiaalisestikin paikkakunnan muuhun elämään. Lapualla esimerkiksi kulttuurimatkailuun.
3. Teatterikappaleiden kautta paikkakunnan historian ymmärryksen ja identiteetin kasvattamiseen. Lapualla erityisesti Lapuanliikettä käsittelevien ja sivuavien teatterikappaleiden kautta.

Useat näyttelijöiden mainitsemat teatteriharrastuksen tuottamat taidot, ilot ja opit kertyvät koko yhteisön ja sitä kautta koko paikkakunnan voimavaraksi:

Teatteriharrastus kohottaa itseluottamusta ja -tuntemusta, opettaa yhteistoimintaa ja suvaitsevaisuutta sekä tasa-arvoa.

Teatteri opettaa kärsivällisyyttä ja keskeneräisyyden sietokykyä teatterikappaleen prosessin myötä. Teatteri voi olla terapian lähde, henkinen pakopaikka ja sijaisperhe jossa saa olla oma itsensä olemalla välillä joku aivan toinen ihminen.

Teatteri opettaa historiaa, vahvistaa paikkakunnan identiteettiä ja voi olla parhaimmillaan tärkeä tulonlähde paikkakunnan matkailuyrittäjille.

Se auttaa refleктоimaan omaa elämää, voi tarjota tien ammattiin ja menestykseen, mutta ainakin antaa ihmiselle paikan, missä voi tuntea itsensä arvostetuksi ja tarpeelliseksi.

Se vie parhaimmillaan kaiken vapaa-ajan ja antaa tytöillekin hyvän areenan joukkuepelin opettelemiselle.

Usein teatteriharrastuksesta muodostuu elämäntapa.

Teatteri tuo virkeyttä, eloa ja elämystä paikkakunnalle, mutta teatterin vireydestä voi myös päätellä paikkakunnan tilaa. Maaseudun kehittämistyössä teatteri voi toimia analogian lähteenä kaikenlaiselle kehittämistyölle. Yhteisen hienon päämäärän saavuttamiseksi ponnistellaan tasavertaisesti tunteja laskematta ja kaikkeen uuteen suvaitsevaisesti ja mielenkiinnolla suhtautuen.

Teatterin läpi kulkevat ihmiset ovat myös valmiimpia erilaiseen yhteistoimintaan kuin ilman

harrastusta. Parhaimmillaan teatteri on se tärkeä osatekijä, jolla houkutellaan asukkaita ja kesäasukkaita paikkakunnalle. Teatterin heijastusvaikutuksia on vaikea näin lyhyessä tutkimuksessa mitata jollakin numeerisella – jos ollenkaan. Sellaiset mittaukset vaatisivat oman tutkimuksensa, mahdollisesti laajempaa kyselyä. Mutta jo tämän yhden menestystarinan perusteella voi sanoa, että vireän harrastajateatterin sosiaaliset pääomavaikutukset ovat kuitenkin suuret ja kiistattomat.

1. JOHDANTO ELI MIKSI PITI TUTKIA HARRASTAJATEATTERIA LAPUALLA

Suomi on vahva teatterimaa ja meillä on laaja harrastajateatteriverkko. Lähes 800 harrastajateatteriryhmässä toimii arviolta yli 20 000 harrastajaa. Näytelmiä voi arvioida vuodessa valmistuvan yli tuhat. Kaikilla näytelmillä on vähintäänkin pari esitystä ja joitakin kymmeniä katsojia. Harrastajateatteri koskettaa perheenjäsenenä ja katsojina useita satojatuhansia ihmisiä vuosittain.

Aktiivisena teatterin harrastajana ja maaseutututkijana olen tällä työllä halunnut nostaa teatterin esille harrastuksena, joka parhaimmillaan vaikuttaa hyvin positiivisesti toimintapaikkakuntansa elämään. Varsinkin yhteisön toiminnan oppimistyössä teatteri on mitä parhain harrastus. Tämä työ ja siihen liittyvä videokooste on yritys katsella vilkasta teatteriharrastusta maaseudun kehittämisen näkökulmasta yhden teatterin ja sen aktiivien avulla.

Tutkimuksen ensisijaisena tavoitteena on pystyä kuvaamaan jotakin olennaista siitä, miten teatteriharrastus vaikuttaa sitä harrastavien ihmisten elämään ja sitä kautta suomalaisen paikkakunnan elämään. Pääroolissa ovat siis teatterin tekijät ja heidän kokemuksensa. Tavoitteena oli ensisijaisesti kuvata yksi menestystarina ja sen tekijät. Teatteri Lapuan aktiivien ja kesäteatteriproduktion 2005 jäsenten lisäksi haastattelin muutamia tärkeitä sidosryhmiä, kuten Lapuan kaupunki, yrittäjät, urheiluseura Lapuan Virkiä ja Kristillinen opisto. Lisäksi haastattelin muutamia Jurvan Teatterin aktiiveja sekä muutamia maakunnallisia vaikuttajia. Haastatteluja kertyi yhteensä noin 60 kpl.

Maaseudun kehittämistyössä usein niukaksi luonnonvaraksi ja toiminnan vilkastuttamisen jarruksi nousevat ihmiset tai pikemminkin puute ihmisistä. Kyse on niin absoluuttisesti ihmisten määrän vähenemisestä maaseudulla kuin myös aktiivisten ihmisten vähydestä. Laajat muuttoaalot, joista viimeinen sijoitetaan 1990-luvun loppupuolelle, ovat vähentäneet väkeä maaseudulla ja luonnollisesti silloin myös aktiivisten toimijoiden määrä on vähentynyt. Ihmistä pitävät maaseutupaikkakunnalla työn lisäksi useita muitakin asioita, kuten suku, harrastukset, luonto, edullinen asuminen.

Voisiko teatteriharrastus toimia yhtenä lenkinä ihmisten halulle asua nimenomaan jollakin paikkakunnalla? Mm. tätä kysymystä lähdin selvittämään osallistuvalla toimintatutkimuksella, jonka kohteena on Teatteri Lapua ja konkreettisena aineiston keruulähteenä kesäteatterikappale Täällä Pohjantähden alla III. Tutkimus on osallistuvaa toimintatutkimusta, jossa ryhdyin itse näyttelijäksi ja osallistuin näytelmän teon koko prosessiin aina esityksiä myöten.

Itse aavistin jo pelkästään teatteriharrastuksen laajuutta miettiessäni, että harrastajateatterilla on paljon annettavaa tekijöilleen. Oma kokemus ja se, mitä näin ja luin Harrastajateatteriliiton Repliikki-lehdestä teatterin mahdollisuuksista innosti tutkimaan asiaa. Ajatus tutkimuksen tekemiseen syntyi siis oman teatteriharrastuksen, muiden harrastajien kertomien sekä luettujen tarinoiden pohjalta ja omasta maaseudun kehittäjä/tutkija/yrittäjä -taustasta ponnistaen.

Teatteri matkii elämää ja teatteria käytetään niin kasvatuksellisenä kuin terapeuttisena elementtinä erilaisin draamaprosessin ym. menetelmin. Saattoi siis ennakkoon olettaa teatterin sisältävän potentiaalia ihmisen ja ihmisyhteisöjen kehittymiselle.

Teatteri on harrastus, jota voi hyvällä syyllä tarkastella erityisesti myös paikkakunnan elinvoimaisuuden näkökulmasta. Teatteri ilmentää paikkakunnan oma-arvontuntoa ja virkeyttä, jota voidaan myös edistää teatterin avulla. Sosiaalisen pääoman kasvu ja kulttuurisen pääoman käyttö elinkeinotoiminnan edistämiseen ovat asioita, jotka löysin Lapualta.

Etelä-Pohjanmaan kulttuuristrategiassa puhutaan kulttuuriyrittäjyydestä tukemassa kulttuurimatkailua Etelä-Pohjanmaalla. Vilkas teatteriharrastus ja varsinkin kesäteatteritoiminta on sellaista harrastajien ylläpitämää kulttuuria, joka soveltuu erinomaisesti tällaiseen toimintaan. Yrittäjyydeksi teatterista ei oikein ole, mutta tukemaan monenlaista yrittäjyyttä, teatteri on mitä parhain harrastus, sillä teatteri vahvistaa yksilöä, yhteisöä ja sitä kautta koko paikkakuntaa.

Yksilö

Teatteri opettaa harrastajalleen esiintymisvarmuuden ja ilmaisutaitojen ohella kärsivällisyyttä, prosessin ymmärrystä, tasa-arvoa, suvaitsevaisuutta, historian ymmärrystä.

Yhteisö

Teatteri on tiivis yhteisö, joka opettaa arkielämän ihmissuhdetaitoja, toimii terapian paikkana ja parhaimmillaan sijaiskotina. Teatteri opettaa myös joukkuepelejä, jossa voi piillä yksi vastaus siihen, miksi teatteria naiset harrastavat innokkaammin kuin miehet.

Identiteetti

Teatteri on paikkakunnan identiteetin kokoajana tärkeä. Lapualla on käyty teatterin avulla tärkeää keskustelua paikkakunnan menneisyyden ikävistäkin puolista esimerkiksi Lapualaisopperan avulla. Teatterilla on hyvät mahdollisuudet myös edistää paikkakunnalla viihtymistä ja paikkakunnalle asettumista sekä sitä kautta turvata mm. yrityksille työntekijöiden saantia.

2. TEATTERIHARRASTUKSEN PERINTEET LAPUALLA

Lapuaalla on ollut erittäin voimakas teatteriharrastus jo 1800-luvun lopulla, jolloin nuorisoseuraliike perustettiin kasvattamaan maaseudun nuorisoa itseään kehittäväksi, raittiiksi ja suvaitsevaksi.

Silloin oli nuorison hulinointi ja juopottelu pahana ongelmana Pohjanmaalla. Teatteri juurtui Etelä-Pohjanmaalle ja Lapualle. Jo 1950-luvulla teatteri nousi tärkeäksi tekijäksi niin nuorisoseurojen toiminnan rahoittajana, aktivoijana kuin myös ikkunana ulospäin. Myös paikkakunnan historiaan ja identiteetin rakentumiseen on teatterilla ollut suuri merkitys. Nykyinen teatterin vahva asema on perintöä myös nuorisoseurojen toiminnan kulta-ajoilta 1940 -60 luvuilta. Sen jälkeen lapualaiset ovat saavuttaneet nuorisoseurojen kilpailuissa useita voittoja 1950-luvulta lähtien aina 1970-luvun bingo-, televisio- ja maaltamuuttoaaltoon asti. Uudelleen kukoistukseen teatteri heräsi Lapuan Harrastajanäyttelijöiden myötä 1970-luvun lopulla.

TAUSTALLA VOIMAKAS NUORISOSEURATOIMINTA

Seura-lehti vuodelta 1962 otsikoi Lapuan Nuorisoseuran voittamaa Suomen Nuorison Liiton näytelmäestaruutta ja muutenkin Lapuan NS:n vilkasta toimintaa otsikolla ”Hattu päästä lapualaisille – Teatterimaailma kohahti”. Voittokappale oli Walentin Chorellin Ruoho ohjaajana Emil Vinermo, ja teatteripäivien naispääosasta palkinnon kuittasi lapualainen Kaija Annala. Silloin NS:n jäseniä oli 200 ja seura täytti 80 vuotta. Vielä varmaan nytkin voi yhtyä silloisen (1960-luku) tutkivan toimittajan sanoihin, kun hän oli löytänyt vuosisadan alusta mainintoja, miten nuorisoseuraliike on saanut nuorison hyvien harrastusten pariin pois juopottelemasta ja hurjastelemasta, mikä oli riesa nuorisoseuraliikkeen perustamisen aikoihin 1880-luvulla. Lapuan harrastajanäyttelijät ja koko teatterin ja kulttuurin edistäjäväki tekevät aivan samaa työtä kuin NS-liikkeet n. 120 vuotta sitten Pohjanmaalla ja muualla – pitävät nuoret poissa pahanteosta ja antavat eväitä elämään.

Eteläpohjalainen maakuntalehti vuodelta 1962 toteaa että muualla Suomessa Etelä-Pohjanmaa on näyttelevän maakunnan maineessa. Vuonna 1962 näytelmiä oli 116 eteläpohjalaisen nuorisoseuran ohjelmistossa. Joskus teksti tuotettiin itse ja ohjaaja löytyi omalta paikkakunnalta. Kun ei ollut kuluja ohjauksesta tai teatterikappaleen esitysoikeuksista, muodostui näytelmätoiminta tärkeäksi tulonlähteeksi nuorisoseuroille. Lapuan alueella toimi noina aikoina muitakin nuorisoseuroja, joissa tehtiin omaa teatteritoimintaa.

Lapualaisesta kokeilunhalusta ja kunnianhimosta kertoo myös vuonna 1965 tehty Bertolt Brechtin näytelmä Sveik toisessa maailmansodassa. Lapualle sen ohjasi itäsaksalainen Wolfgang Pintzka, joka oli Suomessa vierailulla ja lehtileikkeiden mukaan ”oli kuullut lapualaisten korkeasta teatterin

tasosta”. Pintzka oli Brechtin oman teatterin Berliner Ensemblen ohjaajia. Ensi-illassa Lapualla oli DDR:n ministeri Thiele. Lapualainen Heikki Pyhälähti toimi kakkosohjaajana, mutta Pintzka kävi useita kertoja Lapualla ohjaamassa.

Nuorisoseurojen toiminnasta on teatteri ollut arviolta 1/3 koko työstä. Tuloista on siis merkittävä osa nuorisoseuralle tullut näytelmistä. Minimibudjetilla on kaikki pyritty tekemään. Halpa ohjaaja, joka on omasta porukasta tai maakunnasta. Imagollisesti teatterilla on ollut valtava merkitys teatterilla Lapualla.

(H2)

Nuorisoseurojen teatteritoiminnan hiipuesssa 1970-luvulla suuren muuttoaallon, television yms. myötä päätettiin Lapualla koota voimat yhteen, ja vuonna 1978 esitettiin useampien nuorisoseurojen aktiivien voimannäyte, näytelmä Ketolan Jukka Pohjalaisten Spelien yhteydessä. Tämän toimivan yhteistyön pohjalta perustettiin Lapuan harrastajanäyttelijät.

Ehkä vaikuttavin muisto on vuodelta 1987, jolloin esitin pääroolia Ulvovassa myllärissä. Koko näytelmä raivattiin umpilepikkoon Hourunkoskelle, ja siitä sai alkunsa Hourun näytelmät. Paikka oli ollut joskus 60-luvulla kesäteatterina, mutta rakennelmat olivat olleet hyvin kevyet, eikä niistä ollut mitään jäljellä. Näytelmän ohjasi Erkki Aura, joka oli silloin Seinäjoen kaupunginteatterin johtaja. Katsomokin aseteltiin kaivamalla portaita penkkaan ja istuttamalla penkkejä siihen. Mylly saatiin, kun tässä kulki sellainen notko, johon johdettiin vettä. Ensimmäisenä kesänä joku pikkupoika kiersi kampea niin että myllynratas pyöri. (H29)

Lapualaiset ovat tehneet useita kotiseutua käsitteleviä esityksiä, ja ensimmäinen varsinainen kassamagneetti oli vuonna 1985 tehty Lauri Uusi-Hakimon Isänmaan miehet, joka kertoi Lapuan liikkeestä. Sen ohjasi Kalevi Haapoja. Kaikki 32 esitystä olivat loppuunmyytyjä, ja niillä rahoilla teatteri pärjäsi pitkään ja teki matkankin. Jorma Panula sävelsi näytelmään musiikin. Ammattilaistenkin mukaan lähtöä talkoohenkeen kuvaa se, kun Panulalta kysyttiin tekijänpalkkiota musiikista, niin hän pyysi että ”pankaa muutama maalaisjuusto tulemaan”.

Lapualla on aina tehty kunnianhimoisesti teatteria. Esimerkiksi Täällä Pohjan tähden alla I ja II vuonna 1996. Ohjaaja Eija-Irmeli Lahti epäili aluksi, että poliittisesti näytelmä ei toimi paikkakunnalla, mutta porukka uskoi näytelmään, ja se meni täysille saleille ja rikkoi omalta osaltaan rajoja Lapualla. Paikallinen taide auttoi ymmärtämään Lapualla vähemmistöön aikoinaan

taistoissa jäänyttä punaista osapuolta.

Teatteri vaikuttaa paljon kaupungin elämään. Vaikea sanoa, miten varsinaisesti, mutta vaikea kuvitella Lapuaa ilman teatteria – siksi paljon sitä tehdään eli useampi ensi-ilta vuodessa. (H21)

Lapualla on totuttu ottamaan isoja haasteita vastaan, ja siksi Lapuan harrastajanäyttelijöiden esitysluettelo on komeaa katseltavaa. Teatteri on saanut useana vuonna kantaesityspalkinnon (esimerkiksi Antti Tuurin Punakantiset kirjat 2003, Heikki Salon Jauhiaasen teräksinen takavyö 2004).

Lapualla teatteriharrastuksen laajuuden ja korkean tason selittävät historiaakin paremmin panostukset teatterikasvatukseen. Härmänmaan seutukunnan alueella, mutta Lapualla erityisesti, toimivat teatterikoulu ja teatterileikki sekä nuorisoteatteri. Aikoinaan Nuorisoreurantalolla harjoitteli parhaimmillaan 7 ryhmää, joista osa koulupohjaisia eli teatterileikki, -koulu sekä yläasteen ja lukion ryhmät. Varsinaisia teatteria tekeviä ryhmiä olivat Lapuan Harrastajanäyttelijät, Epp-teatteri ja Mutu-teatteri. Lisäksi mukaan on tullut myöhemmin nuorten oma lähinnä revyyitä tekevä MEP-teatteri. Lisäksi tällä seudulla on Kruunuhää-perinne, joka on yhdenlaista teatteria.

Vuonna 2004 Lapuan Paukun kulttuurikeskuksessa pidettiin Nuorisoseurojen teatteripäivät, ja hyvin menestyneet päivät päätettiin pitää muutamina seuraavina vuosina Lapualla.

Lapua voisi olla hirvittävän hyvä paikka ja valmis kokeilevalle teatterille, koska täällä on kuitenkin tehty teatteria niin pitkään ja on tietyllä tavalla valmiuksia kokeilla uutta. Teatterin tekijöillä on ihanasti halu tehdä jotenkin uudella tavalla. Olihan Lapaulaisooppera sellainen uusi ja avasi tietä. Se on ammattimaista, että on valmis oppimaan jotakin uutta. (H1)

3. OMA INTOHIMO TEATTERIIN

Teatteriharrastukseni alkoi vasta opiskeluaikana Helsingin ylioppilasteatterissa. Nuoruudessa 1970-luvun alkupuoliskolla vapaa-ajan täyttivät retkeily ja luontokerhoasiat, eikä Seinäjoella ollut kovin voimakasta teatteriharrastuksen perinnettä. Lisäksi elettiin aikaa, jolloin maineikas Lapuan Nuorisoseurakin piti lähinnä tansseja ja kinkkubingoa.

Ensimmäinen kosketukseni teatteriin vuonna 1979 oli hyvin vaikuttava. Helsingin Ylioppilasteatteri avasi aivan uuden maailman. Teatterin maailma hurmasi minut, sillä tarjosihan teatterin kyseenalaistava maailma hyvinkin erilaisen tavan katsella todellisuutta ja etsiä totuutta kuin luonnontieteellislähtöinen maantiede. Opiskeluvuosien jälkeen teatteriharrastus heräsi uudelleen eloon Pietarsaaren näyttämöllä vuonna 1985. Siitä lähtien teatteri on toiminut henkireikänä muutamia välivuosia lukuunottamatta.

Teatteri on siis näytellyt tärkeää osaa koko elämäni ajan. Pisimpään olen ollut Pietarsaaren Näyttämöllä näyttelijänä. Lisäksi olen ohjannut muutaman näytelmän Pietarsaassa ja koostanut vuonna 2003 tutkijan työn ristiriidoista esityksen ”Runo haastaa tutkijan - pois kehittämisen pakosta” väitöskirjani tekstin ja Aaro Hellaakosken runojen pohjalta. Myös tutkijan ja maaseudun kehittäjän työssä olen silloin tällöin hyödyntänyt teatteriharrastusta - erilaisin performanssein - viestin perille saattamiseksi.

Teatteri on minulle erittäin tärkeä niin yksilöllisen hyvinvoinnin näkökulmasta kuin myös tapana asettaa vallitsevia totuuksia kyseenalaiseksi. Myös tieteen tekijä tarvitsee ehdottomasti säännöllisin välein vallitsevien tosiasioiden kyseenalaistamista. Tämä on tärkeää varsinkin yhteiskuntatieteissä ja ihmistieteissä yleensäkin. Taiteen tehtävä on sama eli kyseenalaistaa, etsiä uusia katsomisen tapoja ja siten lähestyä totuutta.

Teatterinharrastajien intohimoinen asenne on se seikka, joka sai minut pohtimaan maaseudun kehittämistä harrastajateatterin näkökulmasta; kun teatteriseurueella on yhteinen päämäärä, johon pyritään, niin töitä tehdään palkatta, yötä päivää ja kaikesta muusta tinkien. Jotta lopputulos olisi hyvä, kaikki ymmärtävät yhteen hiileen puhaltamisen tärkeyden. Samanlaista henkeä ei välttämättä aina löydy esimerkiksi kylätoiminnasta tai muista maaseudun kehittämiskuvioista. Minkälaista sosiaalista, kulttuurista ja taloudellista pääomaa harrastajateatteri paikkakunnalleen kerryttää? Onnistuessaan harrastajateatterilla on suuri merkitys jo sen vuoksi, että suhteessa asukaslukuun maaseudulla harrastetaan teatteria enemmän kuin suurissa kaupungeissa.

4. TUTKIMUSPROSESSIN ETENEMINEN, ELI KUINKAS SIINÄ KÄVIKÄÄN

Asettautuminen Lapualle

Teatteri Lapua valikoitui kohdeteatteriksi, koska siellä ovat tavoitteet korkealla, on pitkä teatterin tekemisen historia ja lisäksi oli sopiva kesäteatteriproduktio käynnistymässä. Lisäksi teatterin suhtautuminen tutkimuskohteena olemiseen oli innostunut ja sitä myöten vastaanotto hyvä.

Minut hyväksyttiin iloisin toivotuksin. Teatterin yhteiskunnallista vaikutusta kaikki spekuloiivat. Joku jopa väitti tietävänsä kaksi ihmistä, jotka ovat välttyneet itsemurhalta teatterin avulla. Spekulointia majoituspaikasta; asuntovaunu tai savusauna. (Päiväkirja Lapua hallituksen kokous 14.4.05)

Yhtenä luonnollisena valintakriteerinä oli, että apurahan tutkimushankkeeseen antoi Etelä-Pohjanmaan kulttuurirahasto ja lähin Etelä-Pohjanmaan menestystarina löytyi Lapualta.

Teatteriharjoitukset alkoivat huhtikuun lopulla 2005, ja näytelmä tuli ensi-iltaan 1.7. Ennen ilmojen lämpeämistä harjoiteltiin teatterin tiloissa Hiomolla Lapuan Paukun kulttuurikeskuksessa. Tavoitteenani oli videoida haastateltavista ainakin kaikki näyttelijät myöhempää raporttiin liitettävää videokoostetta varten. Tein haastatteluista myös muistiinpanot kirjallisen raportin pohjaksi. Haastatteluja kertyi loppujen lopuksi yli 50 ja niistä videolle taltioin hieman yli 30. Loppujen lopuksi videokooste otti suuremman roolin lopputuloksessa, kuin alussa arvioin.

Minut otettiin erinomaisesti joukkoon mukaan, ja jo parin harjoituksen jälkeen tuntui kuin olisin aina tuntenut nämä ihmiset. Muutamia leikkisiä herjoja lukuunottamatta myös videokameran käyttö harjoituksissa hyväksyttiin luonnollisena asiana. Haastatteluista ei kukaan näyttelijä kieltäytynyt, eikä kieltänyt niiden nauhoittamista videolle.

Harjoitukset

Harjoitukset alkoivat perinteisesti lukuharjoituksilla, keskusteluilla ja pienillä mielikuvatreeneillä. Kuljin huhtikuussa ja toukokuussa vielä pääosin Pietarsaaresta vaikka matkaa kertyi n. 100 km suuntaansa.

Harjoituksissa käytiin läpi isäntien mittausta, kun Akselille annettiin isänsä Jussin raivaaman torpan maat kansalaisodan jälkeisessä torpparijaossa. Jannella on pari replaa siinä muutaman sivun kohtauksessa. Taas aika lyhyet harjoitukset yhden sairastapauksen

vuoksi. Kyllä on ruvettava suunnittelemaan tarkemmin liikkumisensa. Ladalla ujeltaminen ei ole miellyttävää, vaikka yhdellä reissulla näin suopöllöparin ja nyt oli komeat kulotukset Kurjennevilla. (Päiväkirja 26.4.)

Minut hyväksyttiin joukkoon hyvin nopeasti, eikä kukaan kyseenalaistanut tutkimustani tai sen tarpeellisuutta. Lapualaiset olivat varmaankin tottuneet Lapulaisoopperan tuomaan julkisuuteen, ja toisaalta harrastajateatterihan ei koskaan saa liikaa julkisuutta tekemisilleen.

Ensimmäisessä harjoituksessa ohjaajalla oli vielä Akseli kateissa, joten ei Elinastakaan ollut silloin varmuutta. Ohjaaja ilmiselvästi tunsu porukan ja jakoi jo joitakin rooleja, kuten pastorin roolin. Minulle hän tarjoili Kivivuoren Jannen roolia. Lupasin lueskella ja harkita. Arveluttaa liian iso rooli, pystykö hoitamaan varsinaisen tutkimustyön, mutta toisaalta sitoutuminen on ainakin taattua, kun olen riittävän keskeisessä roolissa. (Päiväkirja 18.4.)

Valmistauduin tutkimukseen ja haastatteluihin lukemalla esimerkiksi Suomen Harrastajateatteriliiton lehteä Repliikkiä. Lehden sivuilla kirjoitetaan hyvin paljon harrastajateatterin merkityksestä kasvattajana ja yhteisöjen vireyden lähteenä. Myös erilaisia teatteripersoonallisuuksia haastatellaan lehden sivuilla.

”Mä en sinänsä arvosta teatteria ihmeesti, se ei ole sen kummallisempi asia kuin joku muukin positiivinen pyrkimys. Se mikä mua aidosti kiinnostaa, on näkemys ihmisestä kehittyvästä, kasvavana inhimillisenä olentona. Teatteri on aika konkreettisesti kehittymisen, itsekasvatuksen ja uusien keinojen oppimisen alue. Kun ennen teatteri oli juhlaa ja mekastusta, on tilanne keikahtanut niin päin, että nykyään arki on juhlaa ja mekastusta ja teatteri paikka, jossa voi hiljentyä.” (Juha Hurme Repliikki 2/2004)

Tämä Juha Hurmeen näkemys kuvastaa oikeastaan sitä miellyttävää rauhaa, joka laskeutuu teatterin harjoituksissa. En ole varma, tarkoittaako Hurme hiljentymisellä vain esityksiä ja kiireisen ihmisen rauhoittumista katsojana, mutta uskon ajatuksen toimivan myös näyttelijän osalta. Hiljentymistä on se, että palvelullaan yhtä päämäärää eikä kaikkinaisen poukkoilu häiritse keskittymistä. Teatterin harjoituksissa ihmiset Timo Sinivuoren (2002) mukaan kommunikoivat niin roolinänsä suojissa kuin omina itsenään. Teatteriseurue on yhtä perhettä sen produktion ajan, toteaa eräs Teatteri Lapuan näyttelijä ja jatkaa, että se voi olla joillekin pakopaikka oman elämän vaikeuksista tai ankeuksista. Teatteri voi toimia siis monen sijaiskotina.

Jokainen ryhmä on oma maailmansa. Sieltä löytyvät vakiotyypit: huolehtija, marmattaja, pinnari, aikaansaava, kahvinkeittäjä, juoruilija, myöhästelijä ja kaikki muut. Ohjaajalle kerrotaan jo alussa, että Mutikaisen Matti on maanviljelijä ja jemmaa jyvänsä parhaaseen harjoitteluaikaan, eikä auta kuin sovitella. Yleensä tämä Matti on sitten se ainoa tiettyyn rooliin sopiva...ja miehistähän on muutenkin pulaa. Kaikkia tarvitaan ja kokonaisuus muodostuu osista. Jokaisella kesäteatterilla on oma tunnelmansa, joka syntyy vähitellen ryhmän hioutuessa yhtenäiseksi. Näin syntyy harrastajateatterin vahvuus: yhdessä olemisen ja tekemisen ilo.” (Pakinoitsija Onneli, Repliikki 2/2004):

Näyttelijöiden haastattelut

Pääosin tein haastattelut näyttelijöiden kotona. Koska nauhoitin haastattelut videokameralla, niin jonkin verran täytyi haastattelutilanteita järjestellä, niin että ei ylimääräinen melu häirinnyt ja että valo tuli sopivasta suunnasta. Osa haastatteluista tehtiin Hourunkoskella harjoitusten jälkeen tai väliajalla. Osassa haastatteluista olivat mukana Videoventtiilin kameramiehet ja käytettiin erillistä mikrofonia.

Harrastajilla on useita rooleja, he ovat keskimäärin ahkerampia.

Ehkä ammattilaisten leipääntymisessä on kyse siitä, että he ovat unohtaneet sen, mitä ovat tulleet hakemaan, eli polkua itseen ja sisimpään. Siitä on tullut ammatti ja arkea.

Harrastaja on usein ikään kuin ”vahingossa vedetty mukaan” ja sitten hän on löytänyt teatterin eli polun sisimpään ja siksi se usein pysyy hänellä paremmin muistissa ja polku pysyy auki. (H1)

Pelkällä minidvd-kameralla tehdyt kahdenkeskiset haastattelutuokiot olivat intiimejä verrattuna Videoventtiiliin kanssa tehtyihin haastatteluihin, joissa oli kameramies erikseen. Poikkeukset kahdenkeskisissä haastatteluissa kamera unohtui ja niissä haastattelut olivat pidempiä ja nauhaakin kertyi runsaasti. Myöskään kuvaolosuhteisiin ei kiinnitetty samalla tavalla huomiota, kuin kuvausryhmän kanssa, joten kuvan ja äänen taso vaihtelee.

Muut haastattelut

Teatteriseurueen lisäksi haastattelin ihmisiä kaupungin hallinnosta sekä paria maakunnallista vaikuttajaa. Tein myös vierailun Jurvan Teatteriin ja haastattelin siellä osaa näyttelijöistä (6 kpl). Puhelinhaastatteluilla kartoitin yrittäjien, urheiluseura Lapuan Virkiän ja Lapuan Kristillisen opiston näkemyksiä teatterin vaikutuksista paikkakunnan elämään.

Muu elämä

Useassa haastattelussa tuli esille se tosiasia, että teatteriproduktion aikaan ei ole juuri muuta elämää, kuin työssäkäynti ja teatteri. Korhonen (1998, s. 267) käyttää ilmaisua että teatteri on aikaluostari. Ihmiset uhraavat teatterille niin paljon aikaa, että eivät muuta ehdi tekemään.

”Harrastajat sitoutuvat usein niin syvästi prosessiin, että välillä saattaa tuntua, ettei teatterille millään löydy riittävästi aikaa. Teatteriohjaaja Sallas on verrannut teatteria luostariin. Vertaus on mielestäni aika osuva. Ihmiset uhraavat teatterille omaa henkilökohtaista aikaa ja energiaa kaiken kiireen keskellä. (Korhonen 1998, 267)

Toisaalta teatterille antautuminen luo selkeän vastalauseen maailman menolle: Teatteri on erinomainen vastapaino yksilökeskeiselle ja uraorientoituneelle maailmalle tai maailmankatsomukselle. Hyvä ja kiinnostava teatterikappale syntyy yhteisöllisenä prosessina.

Kiivaimpaan harjoitusaikaan toukokuun lopusta kesäkuun loppuun oli omassa ajankäytössäni koko vuorokausi käytössä kun päivällä tein haastatteluja, kirjoitin niitä puhtaaksi ja illat olin harjoituksissa.

Kun harjoitukset olivat parhaimmillaan, niin ihmisten intensiteetti oli voimallinen, eikä väsymystä tai valitusta kuulunut. Nuorimmatkin teatterilaiset olivat jo toisessa näytelmässään, jolloin näytelmän hitaasta valmistumisprosessista oli jonkinlainen kuva olemassa.

Harjoittelimme Lapualla alun kohtausta, jossa Akselille mitataan maata torpparivapautuksen yhteydessä. Suuta pieksevää porukkaa on tupa täysi ja siksipä huulenheitto repeää ihan hervottomaksi niin, että harjoituksesta ei meinaa tulla mitään. Vitsailussa ihmiset mustan huumorin avulla purkavat paineitaan eli nauretaan itselle, pilkataan kaveria suoraan mutta sydämellisesti, otetaan rankoista kohtauksista rinnastuksia kotioloihin ja niin edespäin. Tässä on ensimmäinen tilanne, missä ihminen saa oman roolihahmonsa varjossa käsitellä omia asioitaan. (Päiväkirja 9.5.)

Harjoituksissa oli mielestäni hyvä tunnelma, eikä kukaan valittanut, vaikka porukka oli ollut jo osin ennen kello viittä paikalla ja harjoitukset kestivät lähes kymmeneen. Harjoituksissa kerrotaan kulisseissa vanhoja muistoja aikaisemmista näytelmistä ja menestyksen hetkistä. Erityisesti niistä pohjalaiseen tyyliinsä kertoo Pekka rehvakkaalla äänellään. Kaikkien pienenä ilon kohteena on vieraileva tähti Tumi, jonka remputtaminen on (pääosin hänen

omasta syystään) kaikkien ilon aiheena. (Päiväkirja 6.6.)

Aamupäivällä haastattelussa Tuomo eli Outokummun laina Lapuan teatterille. Haastattelussa kuulsivat nuoren (20 v.) jo paljon teatteria tehneen ja alalle pyrkivän ihmisen ehdottomuus ja ihanteet. Teatteria ei tehdä rahan vuoksi vaan sen itsensä tähden, eikä koulutukseen hakeuduta vain, että pääsisi kaupunginteatteriin nostamaan kuukausipalkkaa. Hän tulee oman puheensa mukaan tekemään aina teatteria, ja palkka sitten hankitaan jostakin muualta, jos on pakko.

Harjoituksissa jälleen mukava tekemisen fiilis ja kaikki ovat lähes kymppillä mukana. Joukkokohtauksissa kukaan ei tuskastu, vaan iloisin mielin juostaan aina vain uudestaan ohjaajan käskyjen mukaan tilanteita. Ei mitään kyräilyä – ainakaan vielä.

Loppukohtauksen pesäpallon tyylillä tehtyjen Koskelan poikien kaatumisen myötä nousi tippa linssiin, joten latausta on takuulla siinä vaiheessa kun esitys on valmis.

Illalla Tumin kanssa saunan jälkeistä keskustelua teatterialalle menemisestä ja siitä, miten ruoho aina vihertää aidan toisella puolella. Valitsipa miten tahansa. (Päiväkirja 7.6.)

Harjoituksissa vedettiin tunnin verran loppua ja kunnantalon kohtausta. Paikalla oli jo tehty kynnös, joka toi uutta särmää.

Lyhyitten harjoitusten jälkeen oli talkoot, joissa maalattiin Pappila, työväentalo ja Koskela sekä korjailtiin paikkoja ja rakennettiin näkösuojia. Porukan henki oli mainio, ja kaikkein pienimmätkin olivat mukana tai oikeastaan juuri he. Murrosiän kynnyksellä olevat pojanviikarit eivät olleet niin innokkaita kuin sisarukset Sarita ja Aatu. Se joidenkin lausahdus, miten ollaan tasavertaisia ryhmässä, pitää paikkansa. Se, että kaikkia tarvitaan on yksi teatterin hienoja kasvattavia piirteitä. (Päiväkirja 19.6.)

Tänään tulivat Videoventtiilin ihmiset tekemään kuvauksia. Kävimme Teemun luona, ja illalla pojat kuvasivat esitystä.

Tiistaina oli treffit Maipin kanssa ja osoittautui oikeaksi se havainto, että ei ihminen rentoudu kunnolla kertomaan tarinoitaan, mikäli on haastattelija lisäksi toinen ihminen kameran takana. Kun kamera pantiin pois ja pysähdyttiin juttelemaan syvällisemmin, niin

sieltä se varsinainen helmi isoisan ampumisineen tulla tupsahti. Se piti sitten ottaa kameroiden kanssa uudestaan, mutta siitä jäi aika paljon nyansseja pois.

Tiistai- illalla läpimeno sekä pitkä palaute. Hyvä joukkuehenki oli päällä, ja mentiin lopun ajoitukset kunnolla musan kanssa. Välillä ohjaajan pinna oli palaa, mutta niinhän se pitää ollakin. On oltava panosta hänelläkin. Aivan varmasti onkin – Hannele ei hellitä.

Kotona kierähtäminen ja sitten tänään vesitreeneit sekä nuorten että lasten haastattelut. Huomenna ja perjantaina pitää ottaa pari tapausta vielä kuvaajien kanssa. Loput eli muutaman herkkupalan jätän oman haastattelun varaan.

En näköjään osaa rajata haastateltavien määrää, joten tiedossa on huikea aineiston läpikäyminen.

(Päiväkirja Maanantaina 27.6.)

5. HARRASTAJATEATTERIN ROOLI T JA VAIKUTUKSET

Harrastajateatteri on merkittävänä voimanlähde useille tuhansille suomalaisille maaseudulla, ja yleisön kautta teatteri koskettaa valtavaa määrää suomalaisia. Teatteri toimii koulutuksen ajona yhteisten tavoitteiden saavuttamiselle, yhteisöllisyydelle, kärsivällisyydelle tavoitteen saavuttamiseksi, omien rajojen kokeilulle, esiintymistaitojen kehittämiseksi, sukupolvien välisen vuorovaikutuksen lisäämiselle ja tasa-arvon sekä suvaitsevuuden kasvattamiselle. Taloudellinen panostus harrastajateatteriin tuottaa hyvinvointina omansa takaisin korkojen kanssa.

Teatteriharrastus heijastuu paikkakunnan elämään hyvin monivivahteisen prosessin kautta, jossa konkreettisinta päätä edustaa teatterikappaleen budjetti menoineen ja tuloineen, hankinnat paikallisilta yrittäjiltä ja ulkopaikkakuntalaisten paikkakunnalle tuomat lipputulot. Vaikeammin hahmoteltavaa vaikutusta edustaa paikkakunnalla viihtymisen merkitys tai heijastus mielenterveyden kautta parisuhteeseen. Tähän ääripäiden väliin jää paljon yksilön ja yhteisön oppimisprosesseja, joita voi sitten hyödyntää omassa arkielämässä kuten kärsivällisyyttä ja keskeneräisyyden sietokykyä. Teatteri toimii myös terapiana ja pakopaikkana – sijaiskotina. Näytelmäryhmässä ihmiset puhuvat helposti omista henkilökohtaisista murheistaan ja se on luonnollista, kun ollaan usein erilaisten ihmissuhdeasioiden kanssa tekemisissä itse näytelmätekstissäkin.

5.1. ITSETUNTEMUKSEN JA -LUOTTAMUKSEN KOHOTTAMINEN

Teatterin harrastajia haastatellessani toistui usein sama tarina kuin ammattilaisista tehdyissä lehtijutuissa – he kertoivat olleensa nuorena pohjimmiltaan hyvin ujoja, sairaalloisen estyneitä ja patologisia jännittäjiä. Tästä yksilöllisestä näkökulmasta teatteriharrastus on mitä parhain itseluottamuksen ja esiintymistaidon antaja. Teatteriharrastus kasvattaa yksilötasolla sosiaalista pääomaa lisäämällä ihmisen itsetuntemusta, jolloin ymmärrys myös muiden ihmisten suhteen kasvaa ja sillä tavalla myös suvaitsevaisuus.

Joillakin teatterin harrastaminen on väikkynyt mielessä pidemmän aikaa ja toiset taas ajautuivat harrastuksen pariin sattuman oikusta tai jonkun lähimmäisen painostuksesta. Aloittamistavasta riippumatta harrastuksesta pitävät jäävät sen pariin kuin koukkuun johonkin huumeeseen, josta ei halutakaan pyristellä irti.

Olen ollut kuusi vuotta mukana aina siitä lähtien kun murkkuikäisenä menin teatterikouluun. Kyllä mulle teatteriharrastus on ollut hirveän tärkeä. Jotenkin on selvittänyt itteään

paremmin. Helpottaa elämää, kun jossakin asiassa onnistuu, saa palautetta ja tuntee olevansa hyvä. (H11)

Sisko mut tänne houkutteli äiteen lievän painostuksen säestämään. Sitten innostuin asiasta, ja olihan se hienoa, koska mulla ei ollut aikaisemmin ollut mitään harrastuksia. Onhan se kasvattanut hirveesti. Esimerkiksi esitelmän pitäminen olisi normaalisti aiheuttanut valtavan paniikin, mutta nykyään ei jännitä yhtään. (H12)

Esiintymistaitoja voi käyttää hyvin moneen tarkoitukseen kuten eräskin näyttelijä todetessaan, että *ei enää kämmenenpohjat niin hikoa, kun pitää mennä velkaa pankinjohtajalta tiedustelevaan.*

Nuorilla esitelmien pitämisiin on tullut aimo annos varmuutta, eikä esiintymistilanteita enää pelätä samalla tavalla kuin ennen teatteriharrastusta. Lapualla runsas koulujen ja kansalaisopiston teatterikoulutustarjonta näkyy myös harrastusryhmissä.

Teatteri kiinnostaa siksi, että olen kompleksinen ihminen ja teatteri on polku omaan sieluun. (H1)

Itse olen ollut joka jutussa mukana, aina halunnut näytellä. Teatterissa saa laittaa itsensä peliin ja saa sillä tavalla kasvatettua itseluottamusta. (H3)

Mukava harrastus, pitää kiireisenä positiivisessa mielessä. Onhan se oma jännityksensä mennä lavalle muiden eteen esiintymään. Olen muuten erittäin ujo ja sulkeudun täysin, kun joku uusi ihminen tulee lähelle. Mieleenpainuvin muisto on ensimmäinen ensi-ilta, jolloin jännitin hirveästi, mutta lavalla huomasin, miten kirkkaat valot palavat, enkä erota yleisöä, vaan se on sellainen iso möhkäle. Silloin katosi pelot, jota en ole tuntenut koskaan enää. (H9)

5.2. YHTEISTOIMINNAN OPINTOPIIRI

Kollektiivisena taiteen muotona teatteri vaatii yhteistoimintaa ja sitoutumista muiden kanssa niin yhteisiin aikatauluihin kuin tavoitteisiinkin. Siksi harrastajateatteri on mitä parhainta koulutusta ja kasvamista yhteiskunnalliseen toimintaan omalla paikkakunnalla ja yleisesti.

Yksilön asettuminen yhteisöön, mitä teatteriryhmä mitä suurimmassa määrin on, on hyvin vuorovaikutteinen prosessi, jossa on vaikea - ehkä turha - erottaa yhteisön kasvattavaa osuutta

yksilön omista oivalluksista. Esimerkiksi se, että teatteriproduktiossa, näyttämöllä, kaikki roolihenkilöt ja jokaisen taustavaikuttajan työ on kokonaisuuden onnistumisen kannalta yhtä tarpeellisia on hyvin kasvatuksellinen huomio, mutta oivalluksen täytyy tapahtua ihmisen omassa mielessä.

Sosiaaliseen pääomaan liittyy myös se, että useat näyttelijät ovat kertoneet, miten on teatteriharrastuksen tuoman itsetuntemuksen ja rohkaistumisen myötä rohkaistunut myös arkielämän ihmissuhteissa ja uskaltaa ottaa kontaktia kanssaihmiin paremmin. Arkielämän sosiaaliset taidot kehittyvät ja siinä samassa myös oma ammattitaito. Puhutaanhan että nykyään ammatissa kuin ammatissa ovat ihmissuhdetaidot tarpeen. Tutkija Timo Sinivuori puhuu siitä miten on kyse ajatusten, tunteiden ja toiminnan synteestistä, mihin liittyy yhteishenki, kommunikaatio ja toisen kunnioittaminen. Draamaa tutkimalla pyritään ymmärtämään sosiaalisia yhteyksiä, lähimmäisyyttä ja maailmaa sellaisena, kuin se on. (Sinivuori 2002, s. 76)

Kyllähän se on tuonut sitä esiintymisvarmuutta ja itsevarmuutta. Olen hiljainen ja ujo, enkä varmaankaan kertoisi näinkään paljon juttua jollekin kameramiehelle ilman teatteria. Ihmissuhteet on tärkeällä sijalla, koska tämä on ainoa harrastukseni, ja siinä oppii tulemaan toimeen monenlaisten ihmisten kanssa ja monen ikäisten. Teatteri on sellaista yhteen hiileen puhaltamista. (H29)

Näyttelijänä ottaa vastuun itsestään ja muista, oppii vastuullisuuteen. Itsensä likoon laittaminen on osa hulluutta. Mulle se oli aluksi haaste. Olin mustavalkoinen mies, oma mielipide oli ainoa oikea. Näyttämöllä oli opittava ottamaan muutkin huomioon. (H2)

Myös yhteisöllisyys näkyy. Täällä on vahva körttiläisyys, joka on suvaitsevainen uskonto. Ei kannata omaa erinomaisuuttaan esitellä, koska kaikki on kiinni armosta. Itse en ole, mutta kaksi kälyä on pappeja. (H5)

5.3. LUOVA (OPPIVA) ORGANISAATIO

Paljon puhutaan oppivasta organisaatiosta, ja useitakin seminaareja ja työryhmiä asian tiimoilta on istunut. Teatterikappaleen rakentamisprosessi on kuin suoraan oppivan organisaation kirjasta. Eräs yrittäjä kertoi saavansa teatteriharrastuksestaan paljon apua alaistensa kanssa toimimiseen. Teatteri opettaa myös hyvin monella tasolla eli voi oppia itse prosessista, toisilta, näytelmän tekstin sisällöstä ja kommunikaatiosta yleisön kanssa.

Teatteriryhmä on hyvä esimerkki oppivasta organisaatiosta, jonka perustana on kollektiivinen oppiminen ja jossa ihmiset oppivat yhteistyön kautta. Seuraava lainaus voisi olla vaikka oppivan organisaation kurssikirjasta:

” Teatteriryhmän yhteistoiminnalliselle oppimiselle ovat leimallisia seuraavat tunnusmerkit: 1) ryhmän sisäisen vuoropuhelun, kommunikoinnin, toimivuus ja runsas käyttö, 2) reflektiivisten taitojen kehittäminen, 3) yhteinen ongelmanratkaisuperinne, 4) virheistä oppiminen, 5) muiden onnistumisista oppiminen (benchmarking), 6) dialogi yleisön kanssa (yleisön harkittu palaute) ja 7) uusien oppimisalueiden siirtäminen ja levittäminen jokaisen ulottuville ja käyttöön omassa organisaatiossa. (Sinivuori 2002, s. 64) ”

Yksi olennainen piirre on se, että teatterissa konkreettisesti kaikkia tarvitaan. Viimeistään siinä vaiheessa, kun roolit on jaettu, jokainen lenkki on välttämätön. Vielä kohtauksittain harjoiteltaessa voidaan sovitella, että kaikkien ei tarvitse olla joka päivä harjoituksissa, mutta ensi-illan lähestyessä läpimenot eivät onnistu ilman, että kokonaisuuden kaikki osat ovat läsnä. Myös eräänlaiseksi fraasiksi muodostunut hokema, että näytelmässä ei ole pieniä tai isoja rooleja, toimii ajoittain harrastajateatterin puolella.

Tämä Täällä Pohjantähden alla on paljon monipuolisempi kuin aikaisemmat, kun tässä on niin paljon kaikenlaisia elementtejä, musiikkia ja joukkokohtauksia. Harrastuksena teatteri on enemmän sellaista pään sisäistä hommaa. Muut harrastukset on paremmin sellaista tekemistä, eli joku ui, skeittaa, pelaa – se on enemmän sellaista yhtä. (H34)

Näyttelijöiden välistä vuorovaikutusta on Sinivuoren mukaan kahdella tasolla eli roolihenkilöiden ja niiden takana olevien todellisten henkilöiden välillä. Molemmat vuorovaikutussuhteet vaikuttavat toisiinsa ja parhaimmillaan molemmat vahvistavat vuorovaikutusta. Näyttelijät oppivat jotain uutta vuorovaikutuksessa: yhteistyötaitoissa, sosiaalisissa taidoissa, kuuntelemisessa, erilaisuuden hyväksymisessä, ihmissuhdeongelmien ratkomisessa ja ystävien saamisessa. Eniten tapahtuu oppimista kuitenkin yhteistyötaitoissa; luottamukseen liittyvät kokemukset, erilaisuuden hyväksyminen, sosiaalisuuden oppiminen. (Sinivuori 2002, s. 215 -216)

Viihtymisen lisäksi teatterissa ihminen oppii monella tapaa niin yksilönä taitoja, ryhmässä sosiaalisia taitoja kuin itse prosessissa yhtenä osana organisaatiota. Teatteri harjoittaa ihmistä monella tavalla ja useakin tutkija onkiin tehnyt omia kategorioitaan siitä miten teatteri opettaa.

Seuraavassa Sinivuoren teoksesta kaksi tapaa hahmottaa teatterissa tapahtuvaa oppimista:

Tapa A:

1. Näytelmäperusteinen oppiminen; yleisellä tasolla elämyksiä ja oivalluksia ympäröivästä maailmasta ja todellisuudesta
2. Prosessiperusteinen oppiminen, jossa itse teatterikappaleen valmistusprosessi aiheuttaa ideat.
3. Yleisön mahdollinen oppiminen. Mielikuva siitä mitä yleisö saa nähdessään teatterikappaleen. (Sinivuori, 2002, s. 219)

Tapa B: Eräs oppimisen jaottelu kolmeen on draamassa, draamasta ja draaman avulla oppimisesta:

”Draamassa oppimisessa (in) painotetaan etupäässä prosessia ja sen taiteellista muotoa tekijän omasta näkökulmasta. Tähän liittyy tekijän omien draamallisten kykyjen, tietojen ja taitojen oppiminen ja kehittyminen. Draamasta oppimisella (about) hän tarkoittaa kaikkea sitä oppimista, joka liittyy näytelmän valmistamiseen, tietoja esityksen muovautumisesta tekstistä valmiiksi esitykseksi, tietoa eri kulttuurien teattereista ja teatterin tekemisestä sekä teatterialan terminologian tuntemista. Draaman avulla oppiminen (through) voidaan ymmärtää synteisinä, joka rakentuu ajatuksista, tunteista ja toiminnasta. Draamaa käyttäen voidaan siis tutkia ja ymmärtää sosiaalisia yhteyksiä, lähimmäisyyttä, kokemuksia ja maailmaa sellaisena, kuin se on. (Hamilton 1996, 5. Sinivuoren 2002 teoksessa s. 72)

5.4. KASVATUS JA KÄRSIVÄLLISYYDEN JA PROSESSIN OPPIMINEN

Teatterikappaleet kasvattavat ymmärrystä ja suvaitsevaisuutta niinkin, että hyvä draama ei yleensä ole mustavalkoinen tai tuomitseva. Draama rakentuu parhaimmillaan päähenkilöittensä ristiriitaiseen käytökseen omien ihanteidensa tai tavoitteidensa vastaisesti. Näytelmästä keskusteltaessa ja sitä analysoitaessa tutustutaan myös kirjailijan ajatuksiin syvällisemmin kuin yksin lukiessa. Moni nuori tutustuu ensimmäistä kertaa kunnolla maailmankirjallisuuden klassikkoon teatterin lavalla.

Teatteri tarjoaa nuorille mahdollisuuden tutustua useampiin aikuisiin kuin vain omat vanhemmat ja opettajat. Aikuisilla on taasen mahdollisuus tutustua nuoriin ja kuunnella heidän ajatuksiaan.

Teatteri tarjoaa myös mahdollisuuden kehittää sukupuolten välistä tasa-arvoa. Tietty epätasapaino vallitsee teatteria harrastavien enemmistön sukupuolen ja näytelmien roolien sukupuolen välillä. Varsinkin klassikonäytelmissä on paljon keskeisiä miesrooleja, mutta teatteria aktiivisesti harrastavista suurin osa on naisia. Usein tässä tilanteessa naiset esittävät miesrooleja. Uusien näytelmien etsintä, joissa olisi enemmän rooleja naisille, on tärkeää.

Minulla on ollut sellainen onni, että 9–10 -vuotiaana Alahärmän Voltissa koulussa meillä oli teatterista innostunut edistyksellinen opettaja Liisa Viitala, (myöhemmin Arne Rajala) ja teimme tunneilla teatteria. Minä useimmiten kirjoitin ja ohjasin nämä näytelmät, joita esitimme koulun muille oppilaille. (H8)

Vireys tuottaa myös lapsia näyttämölle. Teatterikoulu ja Teatterileikki erityisesti helpottaa poikien tutustumista teatteriin ja siksi meillä onkin nuoria poikia mukana nytkin esityksessä. Eeroa esittävä Kankaanpään Aatu on hyvä esimerkki. Lisäksi esimerkiksi ammattikoulusta saatiin muutama poika mukaan Maratontanssiin. Hauska esimerkki on Maratonissa pääroolia esittäneen Annen veljensä mukaan vetäminen produktioon. Veli-Matti Assila joutui siskonsa muiluttamaksi ja innostui teatterista ja on nytkin mukana. Jussi Muilu on toinen hyvä esimerkki. Hän on ollut mukana Teatterikoulussa ja -leikissä. (H8)

”Tunnen olevani etuoikeutettu aikuinen, koska olen saanut tehdä monia yhteisiä juttuja lasten ja nuorten kanssa. Jokainen kohtaaminen on ollut ainutlaatuinen. Erityisesti teatterin keinoin on ollut mahdollisuus oppia sekä itsestä että toisista. Hyvä ilmapiiri ja turvalliset toimintatavat lisäävät uskallusta näyttää tunteiden koko kirjoa. Yhteisöllisyys ja vuorovaikutustaidot rakentavat niin lapsen kuin aikuisen tervettä itsetuntoa. Teatteri on meidän kaikkien etuoikeus!” (Elina Suoranta, SHT: hallituksen jäsen, Repliikki 1/2004)

Teatterin erilaiset yhteisökasvatukselliset muodot (draamaprosessi, forumteatteri) ovat suosittuja Euroopassa. Myös itse taidemuotona teatterikasvatus on pidemmällä muualla Euroopassa.

”Useissa maissa draamakasvatus on oppiaineena. Englannissa ”shakespearit” opetetaan draamaprosessin kautta. Euroopassa ei kuitenkaan ole niin laajaa harrastustoimintaa kuin meillä.” (Repliikki 1/2003)

Teatterin tekeminen on yhteisöllinen prosessi, missä usein kestää kauan ennen kuin lopputulos alkaa hahmottua osallistujien silmien eteen. Teatteri opettaa havainnoimaan ja ymmärtämään

prosesseja. Alussa täysin sekava kokonaisuus erilaisia kohtauksia ja toimintoja alkaa ajan myötä harjoitus harjoitukselta koostaa kokonaisuutta, joka valkenee ensimmäisen läpimenon aikana. Tämä opettaa myös kärsivällisyyteen, sillä ensimmäisen produktion jälkeen teatterin tekemisessä näyttelijä ymmärtää prosessin hitauden ja suhtautuu kuvan rakentumiseen kärsivällisesti. Ammattimaisuutta ja sitoutumista voidaan mitata teatterijoukon kärsivällisyyden asteella, silloin kun prosessi on alkutekijöissään ja muotoutumassa. Lapualla tämä sitoutumisen aste ja siten ammattimaisuuden aste oli korkea. Yksilöllisesti kärsivällisyyttä opettaa myös se, että teatterin lavalla ei harjoituksissa voi kaikkia mielipiteitään heti lausua julki vaan täytyy odottaa, kunnes on palautteelle mahdollisuus.

”Teatteriharrastuksen avulla oppii sietämään omassakin elämässä sellaista keskeneräisyyttä” (H11).

Teatteri kasvattaa kärsivällisyyteen eli hieno tulos ei synny hetkessä ja on opittava kestämään tuloksen syntymisen hitaus. (H21)

5.5. HENKINEN TURVAPAikkANA JA SIJAISPERHE

Aktiivinen ja sosiaalinen ihmisyksilö on paikkakunnan ehdottomasti olennaisin luonnonvara. Harrastajateatteri ylläpitää ja uusintaa joukkoa ihmisiä esiintyjinä, ja teatterin harrastajien aktiivisuus heijastuu myös ympäröiviin ihmisiin ja koko yhteisöön. Teatterissa eri-ikäiset harrastajat tekevät työtä tasavertaisina ja samaan päämäärään tähdäten. Kohdattujen vaikeuksien yhdessä voittaminen ja asetun tavoitteen saavuttaminen pitkien aplodien kera tuovat onnistumisen tunnetta ja kasvattavat ihmistä tavoitteellisuuteen. Teatteriryhmä eli anseble on eräänlainen elämän yhteisöjen prototyyppi – iso perhe, suku. Lisäksi teatterikappaleen teossa käsitellään usein koko elämän kirjoja, jolloin ihmiset tulevat toisilleen läheisemmiksi kuin mahdollisesti muissa harrastuksissa. Ollaan toisilleen isiä tai äitejä, vaimoja, miehiä, siskoja, veljiä, rakastetaan, vihataan ja juonitellaan.

Omaan elämään luonnollisesti vaikuttaa se yhteinen teatteriporukan kokemus eli ne ihmissuhteet kulloisessakin produktiossa. Ollaan oltu pitkä kesä yhdessä sääskien syötävänä. Vastaa varmaan miesten armeijakokemusta. Roolissa pääsee helpommin uutta ihmistä lähelle tässä kesän pienoismaailmassa. (H5)

Kun teatteri Lapuan ihmiset kokoontuvat kesänäytelmän tekoon illasta toiseen Hourunkosken

kesäteatterille heistä kasvaa kesäksi yksi iso perhe. Puhutellaan toisia roolinimillä ja komennellaan rooliaviopuolisoa tai lapset huutelevat rooliäitiään.

Teatterin maailma on ihmeellinen, kun siihen pääsee tai joutuu. Olen ihan koukussa siihen magiaan. Hienointa on oikeastaan seurata sitä prosessia, miten hajanaisesta joukosta lopulta hioutuu orkesteri ja ollaan kuin isoa perhettä aina yhden produktion ajan. Teatterissa ihminen yllättävän helposti puhuu kipeistäkin asioista ja ystävyyssuhteita tulee helposti. Voi myös vain olla ja nauttia siitä hienosta atmosfääristä. (H8)

”Teatterin sitovuus tekee siitä intensiivisen ja siinä on tärkeää se ajankäyttö. Lapset ja nuoret oppivat vastuullisuutta ja hienoa on se, miten nopeasti tällaisessa harrastuksessa heille tulee selväksi, että kaikkia tarvitaan ja että jokainen pala on tärkeä palapelissä. En ole koskaan ollut proggiksessa, missä olisi ollut huono henki. Teatterissa ei ketään kiusata, ja se voi olla jollekin turvapaikka tai pakopaikka oman elämän ankeudesta. Toisaalta roolissa voi joutua käsittelemään omia kipeitä asioita. Kaikki kannustavat toisiaan. ” (H8)

Eräs tärkeä piirre teatterissa on, että siellä jokaisella on rooli ”talon puolesta”, joten lukuisat siviilielämän roolit jäävät sivuun, eivätkä ole esteenä henkilökohtaistenkin asioiden puhumiselle, jota ei välttämättä tulisi tehtyä toisenlaisen harrastuksen parissa,

5.6. TERAPIAN LÄHDE

Ihminen voi myös käsitellä oman elämänsä ongelmia näytelmän tekstin ja prosessin kautta, kuten useakin haastateltava totesi. Voi keskustella näyttelijätoverin kanssa ”vaarattomasti” jonkin roolihenkilön tekemisistä ja niiden oikeutuksesta tms. Useat näytelmätekstit sisältävät paljon mahdollisuuksia keskustella ihmissuhdeasioista. Teatteri on harrastuksena myös fyysisyytensä, käytännöllisyytensä sekä tuloksellisuutensa vuoksi hyvin palkitseva ja myös sitä kautta sillä on terapeuttinen vaikutus. Kulloinkin asetettu tavoite näytelmän rakentamisesta ja esittämisestä yleisölle onnistuu. Yhdessä asetetun tavoitteen saavuttamista isompaa terapiaa ei käytännön elämä pysty juurikaan tarjoamaan.

Mielenterveydellisesti on kyse tärkeästä asiasta. Kaamosmasennus pysyy teatterin avulla poissa. Muutenkin voi paremmin, kun saa olla roolissa. Murheet eivät pääse käsiksi. (H15)

Lapuan harrastajista useat totesivat jossakin muodossa teatterin terapeuttisen vaikutuksen. Joku

käytti ilmaisua, että se on jonkinlainen pakopaikka, johon voi paeta oman elämänsä ongelmia. On kuin lomalla itsestään, kun saa esittää jotakin toista, mutta ehkä samalla purkaa omia paineita toisessa hahmossa.

Eräs Ruotsissa Upsalassa tehty tutkimus keväällä 2002 osoitti kliinisin mittauksin kahdeksan vuoden ajalta, että 25 000 ruotsalaisesta tutkimukseen osallistuneesta terveimpinä säilyivät taidenautiskelijat (Repliikki 1/2003).

Kun saa tehdä hullua ihan luvan kanssa, niin se on hauskaa. Proggiksessa on itse prosessi mielestäni tärkeämpi. Mutuunkin on tullut porukkaa sivusta, kun ne on nähneet, että noilla on hauskaa. (H14)

On pari kaveria, jotka olivat yrittäneet itsaria ja teatterissa mukana oleminen on auttanut. Vakava aviokriisi ja ero sekä sen jälkeinen masennus ajoivat itsetuhon partaalle. Viime vuonna oli kesänäytelmässä mukana poika, joka oli muuten koko ajan kiinni tietokoneessa ja hiljainen sulkeutunut tyyppi. Isä sanoi pojan muuttuneen kesän aikana ihan hirveästi. (H3)

Mielenterveyden kannalta teatteri on hyvä harrastus. Jaksan aviomiestäni paremmin, koska hän nauttii suunnattomasti framilla olemisesta (H6)

Psykosomatiikan ja terveyden tutkija Markku T. Hyyppä (2002) etsii, kirjassaan Elinvoimaa yhteisöstä, terveyden salaisuutta sosiaalisesta pääomasta, jota voidaan kutsua myös yhteisöllisyydeksi. Se on ihmisten tapa elää toistensa kanssa: auttaa, luottaa ja tehdä asioita yhteisen hyvän eteen. Yhteisöllisyyttä hän tarjoaa selitykseksi siihen, miksi Pohjanmaan rannikon ruotsinkielinen väki elää terveempänä ja pidempään vaikka mitattavat terveyteen vaikuttavat tottumukset yms. ovat samanlaiset.

5.7. SUVAITSEVAISUUDEN JA TASA-ARVON KASVATUS

Teatterissa on mukana hyvin eri-ikäisiä ihmisiä, ja kaikki ovat tarpeellisia prosessin eteenpäin viemiseksi. Kaikki ponnistelevat yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Näistä seikoista johtuen ei teatteriproduktiossa ole ikärasismia. Nuoret otetaan tasavertaisina mukaan, ja heidän mielipidettään kuunnellaan. Luonnollisesti suhtautuminen nuoriin ja vanhoihin riippuu myös ohjaajan asenteesta, mutta pidemmälle edenneessä harrastajajoukossa on jo oma ohjaajasta riippumaton dynamiikkansa. Lapualla en uutena tulokkaana tuntenut minkäänlaista ulkopuolisuutta, vaikka vanhoilla konkareilla olivat myös perinteiset tapansa kommunikoida niin roolissa kuin sen ulkopuolellakin.

Teatterin kasvattavaa vaikutusta korostetaan usein ja syystä. Onnistuakseen teatterikappale vaatii osallistujilta sitoutumista, vastuun ottoa niin omasta kuin ryhmänkin suorituksesta, erilaisten tavaroiden huoltamista, tallessa pitämistä. Teatteri vaatii jo mainitun kärsivällisyyden lisäksi eri-ikäisten huomioon ottamista. Erään haastateltavan mukaan ei ole juuri muuta harrastusta, missä ensinnäkin olisi niin eri-ikäisiä ihmisiä mukana ja missä kaikenikäiset olisivat tasavertaisesti mukana. Siinä nuoret oppivat tuntemaan monenlaisia aikuisia, ja aikuisilla on mahdollisuus tutustua luontevasti nuoriin. Tasa-arvoiseksi itsensä tunteminen on monelle nuorelle tärkeä asia. Lapualla lapsia ja nuoria riittää teatterin lavalle, koska koulussa on taiteen perusopetukseen liittyvä teatterileikki 8–13 -vuotiaille ja yli 15 -vuotiaille on sitten teatterikoulu. Myös vanhempien harrastus tarttuu lapseen: Usein teatteria harrastavien aikuisten lapset ovat ainakin jossakin vaiheessa mukana lavalla.

”Lapset oppivat arvostamaan itseään ja oikeuttaan sanoa mielipiteensä, käsittelemään tunteitaan ja kaivamaan esiin itsessään piilevän luovuuden. He oppivat ottamaan huomioon erilaisia ihmisiä ja toimimaan luontevasti ryhmässä. He oppivat puhumaan ja puolustamaan omia, arvokkaita mielipiteitään. Onko muuten toista harrastusta kuin harrastajateatteri, jossa kaikenikäiset tai koulutukseltaan eriarvoiset ihmiset olisivat samalla tasolla ja lähtöviivalla? Teatterissa yhteistyö varsinkin eri ikäluokkien kesken on ainutlaatuista.”
(Raija Pipinen, Repliikki 1/2004, Ulvilan harrastajateatteri ULPU)

Teatteri on parhaimmillaan kyseenalaistamisen taidetta, joka voi vapauttaa kulttuurisista kahleista, joita opetellaan koko elämän ajan. Lisäksi iän myötä uskallus olla oma itsensä kasvaa. Tällä tavalla teatteri tukee myös suvaitsevaisuuden kasvamista paikkakunnalla.

Lapualla sain oopperasta paljon ystäviä ja juurtuminen uuteen paikkakuntaan kävi helposti. Kun aviomiehen työ on kiinni elikoissa ja itse olen tottunut matkustamaan, niin teatterin kautta voi elää eräällä tapaa maailmankansalaisen elämää. Maailma tulee kotio. Kyllä teatteri tätä kautta kasvattaa suvaitsevaisuutta. Mieskin on ollut hyvin ymmärtäväinen tekemisilleni ja sille, että teatterikappale vaatii jossakin vaiheessa paljon aikaa. Kun sanoin, että pitää varmaan pystyttää telta Hourunkoskelle, niin paljon siellä menee aikaa, niin aviomies sanoo, että kunhan tulet syksyllä takaisin. (H5)

Kun lehdistössä käsitellään arkaa aihetta kuten Lapualaisoopperassa ja myös näyttelijöiden myötä paikkakunnalla suvaitsevaisuus kasvaa. (H5)

5.8. HISTORIAN OPPITUNTI

Parhaimmillaan teatteri kommunikoi ympäröivän todellisuuden lisäksi myös paikkakunnan historian sekä puhutun että sanomattoman hengen kanssa. Lapualla teatteri on useilla näytelmillä (esim. Isänmaan miehet, Lapualaisooppera, Punakantiset kirjat) aiheuttanut keskustelua paikkakunnan menneisyydestä.

Ihminen yhteisön ja organisaation osana luonnollisesti hyötyy kaikista draaman oppimisen muodoista. Lapualla kesällä tekemämme kappale suomalaista kirjallista, kansallista ja draamallista historiaa opetti monella tasolla; yhteydet Täällä Pohjantähden alla -tarinaan toimivat myös tutustumisena itseen, suomalaisuuteen ja lapualaisuuteen. Samalla opittiin omasta oppimisesta, omaksumisesta sekä teatterin tekemisestä.

Teatteri on paikallinen taidemuoto – totesi Tampereen Telakan taiteellisena johtajana toiminut Juha Hurme eräässä haastattelussa. Parhaimmillaan teatteri kommunikoi toimintapaikkakuntansa historian ja nykyisyyden kanssa. Lapualla on vahva teatterin tekemisen perinne ja nuorisoseuran näyttämöt niin Tiistenjoella, Haapakoskella kuin muuallakin ovat ottaneet ohjelmistoonsa teoksia, joiden on ajateltu kiinnostavan yleisöä. Talonpoikainen historia ja maaseudun ihmisten kuvaukset ovat olleet esimerkiksi 1950- ja 60-luvuilla tärkeällä sijalla.

Lapuan harrastajanäyttelijät ovat antaneet lapualaisille mahdollisuuden oman historiansa käsittelyyn jo ensimmäisen Täällä Pohjantähden alla -näytelmän muodossa 1990-luvulla. Historian havinaa voi nähdä siinä, miten tammisunnuntain harjoituksissa laulettiin työväenlauluja Lapuan nuorisoseurantalolla, rakennuksessa, jossa Lapuan liike aikoinaan perustettiin. Vuonna 2001 suurmenestykseen yltänyt Lapualaisooppera oli ideana teatterilaisten omissa ajatuksissa noussut esiin jo 1980-luvun puolivälissä. Ajan ei silloin arveltu olevan kypsä lapualaisen menneisyyden käsittelylle tässä muodossa. Onhan Arvo Salon ja Kaj Chydeniuksen teos vahvasti 1960-lukulaisen vasemmistoradikalismin näköinen. Lapualaisooppera auttoi ihmisiä käsittelemään omaa historiaansa, jossa Lapua sanana merkitsee myös oman käden oikeutta ja väkivaltaa.

Lapualaisoopperan jälkeen on uskallettu puhua. Tuttu on tullut sanomaan, että syntyi sympatiaa toista osapuolta kohtaan. Suutari Mätön muilutus- ja tappokohtauksen aikana vanhat muorit pyyhkivät kyyneleitään katsomossa. Oopperan jälkeen ei kulttuuri ole enää ollut marginaalinen ilmiö Lapualla. (H14)

Myös kesän 2005 kesäteatterikappaleeksi valittu Täällä Pohjantähden alla III sisältää viittauksia Lapuan liikkeeseen, lapualaisuuteen ja muilutuksiin. Näytelmän runsaaseen esittäjäjoukkoon

mahtuu ihmisiä, joilla on muistissa tarinoita omista sukulaisistaan ja heidän kohtaloistaan. Erään näyttelijän mukaan lähtö näytelmään oli paljolti riippuvainen tekstistä. Oman isoisän joutuminen väkivallan uhriksi 1930-luvulla taas väritti toisen näyttelijän suhdetta näytelmään. Toisaalta jotkut katsojista pitivät valittua kappaletta liian poliittisena kesäteatterinäytelmäksi.

Kun etsin suojeluskuntapuku -nimellä netistä pukua kesän näytelmään, niin jouduin Minun Hellamaani (Lapua) sivuille ja luin jälleen kerran, minkälainen merkitys tällä kylällä on ollut esimerkiksi kansalais sodassa. Miten täältä lähtivät ensimmäiset suojeluskuntalaiset ajamaan ryssää pois. Sitten tulivat takaisin vaitonaisina, kun vastassa olikin samanlaisia suomalaisia talonpoikia. Myös läheltä löytyy kiinnekohtia, kuten oman äidin isoisä, jonka punaiset hakivat teloitettavaksi kiikkustuolista. Toinen on Meno Mäntsälään -näytelmän Kujala – hurmoshenkinen lapualainen, joka ei kestänyt sitä, että hanke raukeni – siis uusi sisällissota kommunistien lopulliseksi hävittämiseksi. Tämä appiukon serkku ampui sitten itsensä.

Myös punakantiset kirjat herätti intohimoja. Olihan näytelmässä kuvattu piikalikka vielä hengissä Lapualla. Piika, jonka inkeriläissyntyinen vakooja houkutteli varastamaan patruunatehtaalta salaisia Suomen puolustukseen liittyviä asiakirjoja. Myös kuulustelijan poika elää ja loukkaantui, koska hänen isästään tehtiin näytelmässä pelle. (H5)

Se on juuri siinä, että kun on oikein väkevä juttu, niin sitä syttyy mukaan. (H10)

Täällä Pohjantähden alla on ollut mukava tehdä, mutta nimismiehen kuulustelu ja Janne muilutus on ollut hieman vaikea, koska minulla on kerrottu, että oma isoisäni ammuttiin kun hän meni v. 1931 kopistelemaan illalla töistä tullessa vanhan lapsuudentoverin ja naapurin ovea. Kun isoäiti oli mennyt kyselemään asiaa nimismieheltä, niin hän oli sanonut, että kyllä minäkin ampuisin, jos joku kommunisti tulisi kopistelemaan. Isoisä ei ollut mitenkään poliittinen – olipahan vain sekatyömies. Tämä tapaus vaikutti minuun niin, että olin aikoinani hyvinkin jyrkän vasemmistolainen. (H15)

Ennen Lapualaisoopperaa oli jonkinlainen sensaatio, että Lapualla esitettiin joskus 1990-luvulla Täällä Pohjantähden alla ykkösosaa. Kun suutari Halme ja Laurilan Anttoo ammuttiin näytelmän harjoituksissa ensimmäistä kertaa paukkupyssyillä, niin piti oikein odottaa, että näki niiden nousevan ja olevan hengissä. Sen jälkeen eikun pihalle itkemään. Siinä oli vielä sellainen sivuvivahde, että ampuja ja ammuttava olivat isä ja poika ja se oli

kuulemma aika vaikea paikka. (H15)

Olihan edellinenkin Täällä Pohjantähden alla jonkinlainen tapaus. Laulettiinhan Lapuan NS:n rakennuksessa esimerkiksi tammisunnuntaina harjoituksissa työväenlauluja ja paikka on lapuanliikkeen perustamispaikka. (H29)

Kyllä tässä tulee omakohtaisia juttuja mieleen. Itse olen sieltä Vimpelistä pienestä mökistä ja kyllähän se silloin 1930-luvulla oli sellaista, että kyllä ne isommat kaltoin kohtelivat pienempiä. (H31)

5.9. PAIKKAKUNNAN IDENTITEETIN VAHVISTAJA

Harrastajateatterilla voi olla suuri rooli paikkakunnan identiteetin ja hengen rakennustyössä. Teatteri on hyvin sosiaalista toimintaa – varsinkin harrastajateattereissa katsomoon säteilevä ”se jokin” usein syntyy erinomaisesta yhteishengestä ja sen tuomasta lisäarvosta esitykseen. Sillä tavalla yhteisöllisyyden voimakas läsnäolo sekä sosiaalisten taitojen kasvu tekee sosiaalisen pääoman kasvusta ehdottomasti teatterin tärkeimmän tuotoksen. Mitä enemmän sen piirissä toimii ihmisiä, sitä suuremmat ovat vaikutukset koko paikkakunnalla. Kun Lapualla oli suurproduktiossa Lapualaisoopperassa vuonna 2001 mukana 130–140 harrastajaa, vaikutukset tuntuivat koko kunnan alueella ja kaikessa toiminnassa. Vaikka Lapuan kulttuuritoimessa voidaan puhua ajasta ennen ja jälkeen Lapualaisoopperan, monella muullakin elämäalueella koettiin eräänlainen henkinen piristysruiske: mehän osaamme ja meitä tullaan maan ääristä katsomaan. Lapualaisoopperaa esitettiin kymmenen kertaa ja sen näki n. 6000 ihmistä. Lipputulot olivat n. 660 000 mk eli yli 100 000 euroa.

Tykkään tästä lapualaisesta mentaliteetista, että kun ollaan lapualaisia, niin ei voida tehdä huonoa. (H14)

Teatteri on usein yhtenä osana tuottamassa paikkakunnan kulttuurista pääomaa ja tällä tavalla omalta osaltaan vaikuttaa paikkakunnan houkuttelevuuteen asuinpaikkana. Lapualla teatteri on olennainen osa kulttuurikeskus Paukkua. Esittävän taiteen lehtori Marjo-Riitta Ventola kirjoittaa Repliikki-lehdessä myös siitä, miten harrastajateatterit edistävät myös seudun yhteisöllisyyttä ja ovat itse asiassa juuri sellaisia voimavaroja, joilla kunnat voisivat nostaa profiiliaan, myös syrjäisillä alueilla. (*Repliikki 1/2004*)

Teatteriryhmä eli ansemlle on yhteisö, jossa keskustellaan näytelmästä, sen sanomasta, luetaan

useita käsikirjoituksia, pohdiskellaan niitä sekä ollaan mukana jo mainitsemassani näytelmän valmistumisprosessissa. Kaikki tämä kasvattaa kunkin osallistujan ja koko joukon kulttuurista ymmärrystä sekä kulttuurista lukutaitoa. Tämä luonnollisesti kasvattaa omalta osaltaan paikkakunnan kulttuurista pääomaa. Myös yhteistyö urheilukulttuurin kanssa on Lapualla kunnossa.

Paukun festivaalissa teemme paljon yhteistyötä ja aikoinaan Lapualaisopperassa teimme yhteistyötä. Pienellä paikkakunnalla kannattaa tehdä yhteistyötä. Esimerkiksi joukkokohtauksiin on sitten lähtenyt Lapuan Virkiän joukkoa mukaan. Jauhiaasen teräksisessä takavyössä annettiin konsulttiapua painioiteissa. Olemme lainanneet teatterille kaikenlaista tavaraa pesäpallomailoista lähtien. (H43)

Ihmisen kiinnittyminen paikkakuntaan ja sitoutuminen erilaisiin paikallisiin hankkeisiin ja tapahtumiin on monimutkainen prosessi. Teatteri on elävä tapa tutustua oman paikkakunnan historiaan. Teatteri tarjoaakin taidemuotona mahdollisuuden eläytyä johonkin historialliseen tapahtumaan paremmin kuin kirjallisuus. Varsinkin asian käsittely isommassa joukossa on helpompaa teatterissa, jolloin ollaan saman kokemuksen äärellä. On myös hienoa kokea olevansa osa jotakin jatkumoa paikkakunnalla. Lisäksi Sinivuoren teosta harrastajateatterilaisten motiiveista lukiessa kiinnittää huomiota siihen, miten esimerkiksi nuoret pääsevät hyvin intensiivisesti käsittelemään jotakin maailmankirjallisuuden klassikkoa omaa roolia rakentaessaan ja näytelmän prosessia seurattaessaan.

Teatterin harrastaja aktiivisena kulttuuria ymmärtävänä henkilönä kasvattaa paikkakunnan pääomaa niin tekijänä kuin kuluttajanakin. Voidaankin todeta, että siinä, missä konservatorio- ja musiikkioppilaitosten taaja verkosto kasvattaa asiantuntevaa yleisöä erilaisille ammattiorkestereille ja oopperalle, taaja harrastajateatterikenttä tuottaa asiantuntevaa yleisöä ammattiteattereille.

Konkreettisen taloudellisen tuoton lisäksi harrastajateatteria kannattaa tarkastella yhtenä osana paikkakunnan kiinnostavuutta ja myös paikkakunnan vireyden yhtenä mittarina.

Totta kai teatterilla on suuri merkitys Lapuan kaupungille. Ennen Lapua tunnettiin urheilupitäjänä, mutta nyt se tunnetaan myös kulttuuripaikkakuntana. Tässä teatterilla on suuri merkitys. Ainahan se on niin, että mikäli paikkakunnalla on kulttuuripalvelut kunnossa, niin se edesauttaa paikkakunnalle asettumista. (H42)

Onnistumisen tunteen heijastukset talouteen näkyivät Lapualaisopperan jälkeen, mutta samalla menestyksellä on omat positiiviset heijastusvaikutuksensa myös kulttuurisen pääoman kasvuun.

Lapualla se tarkoittaa positiivisen asennoitumisen lisääntymistä ja siten kulttuurisen pohjan vahvistumista, joka puolestaan lisää kiinnostusta paikkakuntaan.

Vuodesta 1980 olen ollut mukana johtokunnassa noin 10 vuotta ja muutaman vuoden puheenjohtajana 2000–2003 eli Lapualaisoopperan aikaan. Olihan se meininkiä. Ei varmastikaan tällainen kepulainen lapualainen ole aikaisemmin ollut puheenpitäjänä Helsingin työväentalolla niin että paikalla oli presidentin puoliso Arajärvi ja pääministerin rouva Lipponen. (H29)

Kulttuurin suosiminen on ihan hyvissä kantimissa, vaikka ollaan voimakkaassa urheilupitäjässä. (H5)

5.10. JOUKKUEPELIN AREENA

On muutamia ominaispiirteitä, joiden vuoksi teatteri eroaa harrastuksena muista yhteisölliseen osallistumiseen verrattavista harrastuksista. Ensimmäinen ja ehkä kuitenkin se olennaisin piirre on, että teatteri on harrastuksena, kuten eräs haastateltava totesi, sellaista pään sisäistä hommaa. Monissa muissa harrastuksissa (esimerkiksi erilaiset joukkueurheilulajit) suoritetaan jotakin samaa kerrasta toiseen aina vain paremmin, kun teatterissa pohdiskellaan itse elämää, ihminen on kaikilta osin toiminnan instrumentti ja omia tunteita käytetään kuin mailaa pallopeleissä. Ihminen joutuu ja saa esittää jotakin muuta kuin itse on.

Erilaisissa tutkimuksissa on pohdittu naisten huonoa solidaarisuutta toisia naisia kohtaan esimerkiksi liike-elämän huipulla. Puhutaan siitä, miten tyttöjä työnnetään yksilökeskeisiin harrastuksiin, mutta pojat oppivat yhteen pelaamista jo pienestä asti pallopeleissä ym. Myös armeijakokemusta pidetään tällaisena joukkuepeliymmärryksen kasvattajana. Voisiko olla, että tyttöjen runsaampi osanotto teatteriharrastukseen on luvallinen ja hyväksytty tapa tytöille opetella joukkuepelin lainalaisuuksia. Ainakin moni haastateltava nuori nainen kertoo näyttelijätovereiden ja teatterissa vallitsevan hengen yhtä tärkeäksi syyksi kuin itse näyttelemisenkin ”*raahautua uudelleen ja uudelleen*” teatterille.

Pojista täytyy ottaa suurella haavilla oikeassa iässä, että sitten niistä joku jäisi murrosiän jälkeenkin mukaan toimintaan. Lapualla miesten houkutteluun tarvitaan jokin henkilökohtainen kontakti, että varmasti on luotettava juttu. (H14)

Jotenkin seurasin tämän näytelmän valmistumista ja ajattelin, että kyse on jostakin samasta eli kaikkien palasten on loksahdeltava paikalleen, eikä yksilön saa ajatella omaa etuaan tai soolonsa onnistumista. Pesäpallossa on joskus laitettava tähtipelaaja pienempään rooliin taktisista syistä. Jotain samaa. (H28)

5.11. MARKKINOINTI-INSTITUUTTI

Tutkimuksen haastattelujen pääasiallinen anti liittyy sosiaalisen pääoman kasvuun. Usein teatterin suoranaisesti mitattavia taloudellisia vaikutuksia on, lipputuloja ja ostoja lukuun ottamatta, vaikea näyttää toteen ja osoittaa eksaktisti. Lapuan kaupungin kaikki tunnusluvut lähtivät kuitenkin parempaan suuntaan menestyksekkään Lapualaisoopperan jälkeen. Sillä tavalla onnistuneen teatteriprojektin taloudelliset vaikutukset hajautuvat laajalle.

Vaikka talkootyö onkin teatterin eräs olennaisia piirteitä ja kantavia rakenteita, teatteri on niitä harvoja taiteen harrastusmuotoja, jossa taloudellisella toiminnalla on kuitenkin melko keskeinen osa. Lähestulkoon jokaisessa harrastajateatteriesityksessä on sisäänpääsymaksu. Ohjaajan palkkion sekä tekijänoikeus- ja Teosto -maksuista johtuen tuloja on saatava. Nuorisoseurojen toiminnassa teatteriesityksillä on ollut tärkeä tehtävä seuran varallisuuden kartuttamisessa. Tällöin useimmiten käytettiin edullista paikallista tai maakunnallista ohjaajaa, jolloin ei ohjaajien palkkioihin mennyt paljoa rahaa. Taiteellisen kunnianhimon kasvaessa myös ammattilaisten käyttö ohjaajina on lisääntynyt ja sitä myöten näytelmäprojektien budjetit paisuneet. Toisaalta talouden pyörittäminen antaa oppia teattereiden aktiiveille taloudellisesta toiminnasta budjetointineen.

Huolimatta isoistakin budjeteista, talkootyö on kuitenkin merkitykseltään isompi ja kerrannaisvaikutuksiltaan tärkeämpi elementti harrastajateattereiden toiminnassa. Ilman talkootyötä ei useita hienoja tapahtumia ja esityksiä olisi olemassa. Talkootyö muuttuu myös rahaksi. Esimerkiksi kesän 2004 Lapuan harrastajien kesäteatteriesityksessä myydyt kahvit, pullat, limsat sun muut tuottivat Lapuan teatterille noin 1500 euroa puhdasta tuloa.

Harrastajateatteri on taidemuotona hyvin suosittu ja laajalti hyväksytty. Lapuan kaupunginjohtaja puhuu siitä, miten teatteriharrastuksella on pitkät perinteet ja laaja harrastuspohja, joten siitä on tullut kaikkien ymmärtämä ja hyväksymä taiteen laji myös maaseudulla. Erilaisissa tutkimuksissa on löydetty yhteneväisyyksiä kulttuurisen moniarvoisuuden ja suvaitsevuuuden kytkeytymiseen taloudelliseen menestykseen. Mikäli paikkakunnan kulttuurielämä on vilkas ja suvaitsevainen, se tekee paikkakunnasta miellyttävän asua hyvin monenlaisille ihmisille.

Yksilön näkökulmasta teatteriharrastus merkitsee pääosin kuluja, sillä vaikka pääsylipputuloja keräävä teatteri ei otakaan harrastukseen osallistujilta mitään maksua, varsinkin maaseudulla teatterin harrastaminen merkitsee liikkumista ja siten kuluja. Silti voidaan sanoa, että teatteriharrastus lienee eräs halvimmista harrastuksista. Välineet harrastukseen hankitaan ryhmässä talkoilla, ja tilojen vuokrat kustannetaan pääsylipputuloista ja avustuksista. Harrastus voi erään haastateltavan mukaan säästää rahaa, koska koko kesäloma meni Hourulla. Sitovuudessaan teatteri estää matkustelemasta ja tuhlaillemasta rahaa.

Pitkät illat menee, että kyllähän siihen aikaa saa kulumaan. Mutta ystäväpiiri laajene ja saa uusia ystäviä, porukka vaihtuu ja elää. Nytkin on jonkinlainen verenvaihto menossa. (H10)

Mielestäni harrastustoimintaa ei voi ajatella rahallisesti. Vaikutukset yksilötasolla ovat lähinnä kulupuolella. Bensaa palaa, ja meiltä esimerkiksi kaksi latoa on hävinnyt. Toinen näytelmään ja toinen Partiolaisille leiriraporteiksi. Lisäksi ollaan tehty paljon kökkää traktorin kanssa. (H6)

Kyllähän näytelmänteko lisää kulutusta. Oma kulutus kasvaa valmisruuat, bensa.. Kunnassa linja-autot ajelee ja kyllä näytelmät ja niiden suosio lisää Lapuan muuta markkinointia. Lehdet saa ilmoituksia ja esim. Lahdensuo pientä keikkaa, kun pystytetään sadekatosta. (H5)

Parhaimmillaan onnistunut teatteriprojektio heijastuu tekijöidensä ja katsojien elämänhaluun ja sitä kautta toimeliaisuuteen ja taloudelliseen tulokseen. Myös konkreettisella tasolla esimerkiksi teatteri tuo Lapualla kuntaan rahaa lipputuloina, jotka sitten sijoitetaan erilaisina ostoksina lapualaisiin yrityksiin. Kesällä 2004 toteutettu näytelmä Rosvo Roope toi lipputuloina kuntaan rahaa 46 000 euroa, joilla teatteri hankki monenlaisia palveluita lapualaisilta yrityksiltä.

Yrittäjät ovat ymmärtäneet teatterin merkityksen. On helppo saada mainoksia ja kokonaisuudessaan teatterin merkitys on tajuttu. Lisäksi voi olla produktiokohtaisia intressejä. Budjetti lasketaan yleensä noin 40 %:n peiton mukaisesti. Viime vuoden näytelmä tuotti 28 000 € voittoa. Budjetti on tänä vuonna 43 000 euroa ja se katetaan lipputulolla, koska ulkopuolista rahaa on n. 400 euroa. Kaupungin perusavustus kattaa n. puolet Hiomon vuokrasta (n. 200 €/kk). Siis 80 % katsojista ja lipputulosta tulee kunnan ulkopuolelta ja teatteri ostaa palveluita lapualaisilta yrityksiltä, joten teatteriprojekti edistää taloudellista toimintaa kunnassa. (H3)

Täällä Pohjantähden alla -näytelmän loppubudjetti jäi jälkeen suunnitellusta ollen 32 000 euroa. Itse näytelmään tarvittavien näyttelijöiden lisäksi teatteriprojektit työllistävät monenlaisia ammattilaisia rakennusmiehistä markkinoijiin.

Harrastajateatterilaiset ovat löytäneet yllättäviäkin muotoja tehdä yhteistyötä yritysten kanssa. Ähtärinreitin Loma ry:n ja Ähtärin teatterinharrastajien Teatteri Tonkan yhteistyösopimuksessa yhdistys tuotti lastenteatteria ja lomayhtiö työllisti vastikkeeksi 12 nuorta. 12 hengen näyttelijäporukka jaettiin kolmeen ryhmään niin, että yksi oli vuorollaan esiintymässä, toinen vapaalla ja kolmas yhtiön työllistämänä (Santerin) Seikkailumaan eri tehtävissä (Repliikki 4/2003).

5.12. OMAN ELÄMÄN REFLEKTOINTI

Teatterikappaleeseen ja omaan roolihenkilöönsä tutustuessaan ihminen tutustuu myös erilaisiin elämäntilanteisiin. Teatterikappaleet ovat useimmiten elämän moninaisuutta kunnioittavia ja kuvaavia. Niissä ei ole yhtä selkeää totuutta vaan elämän ristiriitaisuus pyritään kuvaamaan useasta näkökulmasta. Mukanaolo tällaisen tekstin työstämisessä näytelmäksi antaa ihmiselle mahdollisuuden punnita omaa arvomaailmaansa.

Tärkeää teatterissa on se, että lavalla en ole minä, vaan joku muu. Kyseessä on palvelu ihmisille, He voivat hetkeksi unohtaa arjen katsellessaan teatteria. Lisäksi hauskaa on, että olen usein pitkän aikaa se henkilö, mitä roolia esitän, eli pitkään minua on aina kerrallaan kutsuttu esim. Särkelä itte, Vetelys, Haapakosken Tauno Palo. Joku kutsuu vieläkin vetelykseksi, vaikka siitä on kuinka kauan. (H2)

Sitähän se teatteri tuottaa eli katarsiksen – puhdistava kokemus itkulla ja tai naurulla. (H5)

Harrastajilla on useita rooleja, he ovat keskimäärin ahkerampia. Ehkä ammattilaisten leipääntymisessä on kyse siitä, että he ovat unohtaneet sen, mitä ovat tulleet hakemaan eli polkua itseen ja sisimpään. Siitä on tullut ammatti ja arkea. Harrastaja on ikään kuin ”vahingossa vedetty mukaan ja sitten hän on löytänyt teatterin eli polun sisimpään ja siksi se usein pysyy hänellä paremmin muistissa ja polku pysyy auki. (H1)

Timo Sinivuoren mukaan iän myötä terapeuttien vaikutusten merkitys kasvaa. Teatterista saadaan aineksia myös omakohtaisten kokemusten käsittelemiseen ja niistä selviämiseen. Varsinkin näytelmät ja niiden roolihenkilöt ja toiminta näytelmässä antavat harrastajille mahdollisuuden reflektoida omaa elämää ko. näkökulmasta ja etsiä niiden kautta itselle uusia toimintamalleja tai

reittejä ulos vaikeista omaan elämään liittyvistä tilanteista tai ainakin mahdollisuuden unohtaa ne hetkeksi.” (Sinivuori 2002, s. 142 -143)

Selkeästi yksi roolityö on ollut ylitse muiden. Se on ollut tuo Ryysyrannan Jooseppi. Eija-Irmeli Lahti tuli ohjaajaksi ja antoi roolin. Aluksi kieltäydyin, että minusta ei ole siihen niin moninaiseen. Oli se rankkaa ja antoisaa. Piti kaivaa itsestään sellaisia piirteitä, joita ei kuvitellut enää olevankaan – koko tunneskaala riemusta lähes kuolemaan. Oli työntänyt ne niin syvälle.(H2)

5.13. ILMAISUTAIDON KASVATTAMINEN JA MENESTYMINEN

Esiintymistaitojen kehittymistä voi luonnollisesti pilkkoa pienempiin osiin, sillä tarjoaahan teatteri mahdollisuuden kehittää fyysistä ilmaisua, puheilmaisua, mimiikkaa. Teatterissa voi kokeilla kädentaitojaan lavastajana, valo- ja tehostemiehenä tai sitten voi hakea omia rajojaan kokonaisuuksien hahmottajana ja näkemysten siirtäjänä ohjaamalla itse näytelmiä.

Teatteriharrastukseen liittyy luonnollisesti eräänä tärkeänä motiivina menestyminen ja kuuluisuus, jonka tavoittelu on tänä päivänä saanut yhä suuremmat mittasuhteet. Osa tällaisesta julkisuuden tavoittelusta ja erityisesti siihen valmentautumisessa kanavoituu erilaisiin teatteriryhmiin.

”Osa lapsista on kiinnostunut vain glamourista, kun sitä tai pääroolia ei heti tule he menevät. Mutta ne joille teatteri on tärkeämpi kuin oma rooli ovat aina ajoissa harjoituksissa, osallistuvat talkoiisiin jne. Kun on aktiivisia lapsia, niin löytyy aktiivisia nuoriakin. ”On lahja saada olla seuraamassa, miten äksyilevästä murkusta kehittyvä vastuuntuntoinen kulttuurintekijä.” (Raija Pipinen, Repliikki 1/2004, Ulvilan harrastajateatteri ULPU)

Tavoite ja motiivi menestyä on luonnollisesti voimakas erityisesti nuorilla, mutta menestyksen ja kuuluisuuden toteutumattomuus voi ilmentyä vanhemmilla harrastajilla erottautumisen tarpeena.

Lakeuden kutsu oli ensimmäinen näytelmä, se oli kokemus.. ihmeellinen kokemus. Kaikki oli uutta ja sitten huomas, että voi jotakin osatakin se oli kovin juttu. (H7)

Tietenkin teatterissa vetää palo päästä lavalle - klisee! Halu kokeilla omia rajojaan. Mielestäni tärkeää on, että saa tehdä erilaisia rooleja. Joskus on ohjaajia, jotka haluavat päästä helpolla ja teettävät ihmisillä produktiosta toiseen samanlaisia rooleja. Se voi

rajoittaa ihmisen kehittymistä näyttelijänä. (H8)

Hassu juttu, ei ollut mitenkään tarkoitus lähteä teatteriin mukaan, mutta isosiskon kaveri oli mukana teatterikoulussa ja siellä oli pelkkiä tyttöjä ja siellä tarvittiin poikaa, niin minä sitten menin. Se tapahtui joskus 7-8 luokalla. Tämä samainen ohjaaja oli opettajana myös ammattikoulussa ja houkutteli minut jatkamaan niin, että olin mukana teatterikoulussa kolme vuotta. (H9)

Ikimuistoisin juttu oli Jyväskylän kaupunginteatterissa esitetty Ryysyrannan Jooseppi. Oli peltitynnörissä sähkökiuas ja sitten heiteltiin löylyä. Vihdan haju levisi. (H10)

Kaksi teatterikokemusta on ylitse muiden. Olen ollut avustajana kolmessa Seinäjoen kaupunginteatterin produktiossa, ja Pesäriikon esitys Tampereen Työväenteatterin suurella näyttämöllä oli huikaiseva kokemus. Toinen mieleenpainuva juttu oli ollut revyyän esittäminen viime kevään Paukun festareilla (Nuorisoseurojen teatteripäivät). Fiilis oli ollut hieno, esittäminen oli ollut iloista ja irtonaista sekä palaute hieno ja kannustava. Eli täydellistä. (H21)

Olihan se hienoa, kun esitimme kirkossa Siionin kylvömiestä ja meitä sotilaita oli kolme, ja kun lauloimme, saattoi olla kerralla 600–700 kuulijaa. Se oli juhlallinen tunne. (H24)

Kolmas ja omakohtainen suuri hetki oli, kun MUTU -teatteri sai palkinnon Makeaa myrkkyyä -näytelmästä, joka oli oma kässäri. Silloin Harrastajanäyttelijät adoptoivat MUTUn, jotta he saivat osallistututtua (kustannus) kilpailuun Kauhajoella. Joka kevät on MUTUn nuorilla jokin oma juttu esitettävänä. (H14)

5.14. TUNNUSTUKSEN SAAMINEN, TARPEELLISEKSI TUNTEMINEN

Kaikki ovat tarpeellisia, ja tarpeellisuuden tunne on monille ihmisille teatterin harrastamisessa tärkeää, mutta yhtä tärkeää on saada tunnustusta tehdystä työstä – niin ohjaajalta, tovereilta kuin yleisöltäkin. Tunnustus onkin eräs teatterin tekemisen tärkeä elementti. Harjoitusprosessin päätyminen ensi-iltaan, esitykset ja niistä saatu palaute – niin suoranaiset aplodit kuin lehtikirjoitukset ja palaute tutuilta ja tuntemattomilta - on tärkeä osa teatterin harrastusta. Silläkin tavalla se eroaa monista muista harrastuksista. Kirja tai taulu jää elämään ja voi mahdollisesti löytää uusia katselijoita, lukijoita, mutta teatteri on tässä ja nyt ja tarvitsee yleisönsä – ilman sitä teatteri ei

ole olemassa.

Teatteri antaa itsetuntoa, kun saa tunnustusta turuilla ja toreilla. Tunnustus on oikeastaan yksi tärkeimmistä mitä teatteri antaa. Lisäksi eteläpohjalaisille on tärkeää että on jokin paikka, missä saa hetken aikaa olla joku muu kuin se arkinen minä, jolle odotukset on aika tiukat. (H48)

Koulussa sain vahingossa peikkoisän roolin, ja muistan sen erään repliikin vieläkin, koska näytelmä oli ainut asia, mistä sain opettajalta kiitosta. Olin silloin vähän toisella kymmenellä. (H27)

Teatterissa on tyhmää kilpailla, mutta hienoa voittaa!! (H8)

5.15. ELÄMÄNSISÄLTÖ

Harrastajateatterissa toimiminen on antanut monelle mielekkyyttä elämään ja usealle myös tarkoituksen elämään. Teatterin yksilöpsykologista terveysvaikutusta on tämän tutkimuksen valossa vaikea lähteä arvioimaan muuten kuin, että yksittäistapauksissa merkitys on usein erittäin suuri. Yksilön elämän mielekkyyden löytyminen heijastuu hänen lähipiiriinsä ja ympäristöönsä.

Mun elämä on teatteria eli on väärä kysymys, miten teatteri vaikuttaa elämääni. Eli se määrittää aika paljon mun elämääni. (H8)

On ollut mukava tehdä tätä näytelmää – on pysynyt virkeänä. Toiset taivastelee, miten minä jaksan, mutta kun johonkin kiintyy, niin ei se ole jaksamisesta kiinni. (H31)

Aloitin teatteriharrastuksen Helsingissä Roihuvuoren kansalaisopiston näytelmäpiirissä. Se johtui siitä, että ei ollut oikein mitään tekemistä ja ei siellä niin monia harrastuspiirejä ollut 60-luvulla. Lähdin aikoinani Hirvijoen Jurvan mettäkulmalta maailmalle. Kyllä ne hirvijokiset jotakin esitti, mutta ei sieltä meidän kulmalta lähdetty katsomaan. Sellaista työntäyteistä oli se pientilan elämä – yhden hevosen pikkutilalla. 60-luku meni erilaisilla paikkakunnilla. Aina kun rupesi Lapua tympäisemään, niin lähdin jonnekin päin autolla, ja siellä missä oli nostokurkia oli myös työtä. Menin monella paikkakunnalla kansalaisopiston piiriin näyttelemään: Lahti, Oulu, Tampere, Vaasa, Seinäjoki, Jyväskylä. (H30)

5.16. AIKASYÖPPÖ

Aikaisemmin mainitsin teatterista harrastuksena käytetyn ilmaisua aikaluostari. Kaikki vapaa-aika menee teatterille. Ajan niukkuuden ja sen, että kaikki kotityöt jäävät tekemättä usea mainitsee kun puhutaan teatterista harrastuksena. Toisaalta ajankäyttö on näin voimakasta vain tietyn aikaa ennen ensi-iltaa ja muuttuu, kun näytelmä on valmis.

Teatteri vie suuren osan vapaa-ajasta ja näytelmän aikana se hallitsee koko elämää ainakin silloin kun on iso rooli. Joskus oli kaksikin ensi-iltaa ja kruunuhäät. Nyt ei terveys enää kestä ja pitäisi taloakin hoitaa. (H2)

Vie aikaa, ja elämä pyörii vain teatterin ympärillä. Ihmettelen mistä ne ajan repii, jotka ovat olleet mukana 20 vuotta. (H4)

CNC -koneistajana oli rankka työ kun oli kaksivuorossa. Yöllä piti käydä tekemässä ne tunnit tuolla pajalla ja sitten neljältä nukkumaan. Kahdelta taas töihin ja kuudeksi harjoituksiin ja sitä rataa. (H7)

Aika rankkaa on ollut välillä, koska olen ollut vuorotöissä vuodesta 1990 vuoteen 2004. Välillä kuin on ollut roolissa, niin yötä myöten on tehnyt paperitöitä ja sitten taas aamuvuoroon ja suoraan töistä harjoituksiin. (H3)

Teatteri on harrastus johon ei tehokkuuden ajatus ole vielä hampaitaan iskenyt. Tehdään niin hieno näytelmä, kuin se vain on mahdollista, vaikka siihen menisi kaikki vapaa-aika ja vaikka sen valmistaminen kestäisi kuinka kauan.

6. LAPUALLA EI MUILUTETA KUIN TEATTERIN LAVALLE, eli

Lievästä pakottamisesta voi kasvaa tarkoitus elämään.

Erilaiset harrastukset pitävät ihmistä virkeänä ja aktivoivat myös yhteiskunnallisesti. Erilaiset urheilujärjestöt ja muut maaseudun yhdistykset järjestävät talkoita ja sitä kautta lisäävät sosiaalista pääomaa ja ihmisten yhteenkuuluvuuden tunnetta ym. Teatteriharrastus on maaseudulla suosittua, useimmiten nimenomaan kesäteatterin muodossa. Teatteri eroaa jossakin määrin muusta yhteistoiminnasta, sillä teatterissa pyritään valmistamaan taideteos muiden katseltavaksi, katselukokemuksesta otetaan maksu ja toisaalta katsojien kanssa jaetaan kokemus, joka voi olla hyvinkin niin katsojan kuin esittäjän arkea koskettava. Teatteri matkii elämää ja sillä tavalla sen tekijät pääsevät tai joutuvat etsimään myös itsestään niitä tunteita ja asenteita, joita kulloisenkin kappaleen esittämiseen tarvitaan.

Niin omat kokemukseni Teatteri Lapuan projektista kuin Timo Sinivuoren työstä löytyvät motiivirakenteet kertovat teatterin monipuolisesta vaikutuksesta ihmisten elämään. Teatteri on olennainen osa suomalaisuutta, ja se on tärkeä osa myös niin historian kuin nykyisyydenkin hahmottamista. Lapualaisten tekemä teatteri osoittaa, että teatterilla voidaan myös vaikuttaa paikkakunnan elämään hyvinkin merkittävästi. Tästä kertovat Lapualaisoopperan synnyttämä tilitys lapualaisen menneisyyden kanssa ja näyttelijöiden tarinat kesän 2005 näytelmän synnyttämistä ajatuksista.

Yhteiskunnassa eräs vakavia huolenaiheita on syrjäytyminen monessa eri muodossa, heikommin koulussa menestyneiden nuorten syrjäytyminen, työttömäksi joutuneen keski-ikäisen syrjäytyminen tai yksinäisen vanhuksen syrjäytyminen. Vaikka teatteria ei voi ajatella yleispäteväksi lääkkeeksi syrjäytymistä vastaan, kuitenkin teatteriin mukaan vetämisessä on jotakin vastavoimaa syrjäytymiselle. Kun väkeä tarvitaan lavalle isompaan tai pienempään produktion, potentiaalit ihmiset käydään läpi ja puoliksi pakotetaan lavalle. Lapualaisittain moderni muiluttamisen muoto.

Teatteriharrastukseen tuntuu siis liittyvän usein uusien näyttelijöiden rekrytointi myös lievällä pakottamisella. Vain suosittuihin ryhmiin isoissa kaupungeissa on enemmän pyrkymä kuin voidaan tarjota mahdollisuuksia. Usein isoihin näytelmäprojekteihin joudutaan haeskelemaan puuttuvia näyttelijöitä teiltä ja turuilta. Mukaan pakottamisella voi olla monenlaisia positiivisia vaikutuksia.

On useita tapauksia, joissa mukaan pakotettu ihminen onkin löytänyt teatterista sen jonkin – vaikkapa sisällön elämälleen. Ohjaaja Hannele Martikainen käytti ilmausta ”polun sieluunsa”.

Mukaan ”pakotettu” huomaakin teatterissa olevan sitä jotain, jota on ehkä kaivannut. Kun vielä horjuvaa uskoa omaan itseän vahvistetaan ohjaajan lempeällä pakottamisella, on elämää suuremmalle elämykselle tie auki.

Ensimmäinen työnä teatterissa oli Vetelys, joka tehtiin Haapakosken nuorisoseuran näyttämölle 1992. Korpelan Pekka asui silloin tässä lähellä ja hän minut salaojatyöstä kävi käskemässä teatteriin. Tarvittiin laihaa pappia ja pitkä. Laihan saivat. Se oli mukava kokemus vasinkin kun voitimme nuorisoseurojen näyttämöiden pääpalkinnon Jyväskylässä. Lapualaisoopperan kanssa kävi sama juttu kuin alussa eli minut haettiin kotoa Simpsiön majalle, missä ohjaaja asusteli. Maunoa vietiin kuin yhdistyksen näyttelysonnia. Piti vähän laulaa ja niinpä mies oli taas paitansa teatterille myynyt. (H10)

Onnistuminen jossakin – tunne siitä, että on jossakin hyvä, on useille teatterin harrastajille tärkeä seikka. Palautteen saaminen on hyvin terapeutista. Teatterissa on ihmisen kasvamiselle fraasiin ”vaikeuksien kautta voittoon” erinomaiset mahdollisuudet, koska juuri teatterikappaleen työstiminen sisältää yleensä kaikki vaiheet alun innostuksesta vaikean paikan ”ei tästä tule mitään” -tunteeseen ja sitten siihen riemuun, kun ensi-ilta on ohi ja kansa taputtaa ja maali on saavutettu. Lisäksi tarvitaan se arkinen työ, mikä pitää tehdä, että taas ensi-ilta-huuman jälkeen jaksetaan löytää into esittää loputkin esitykset yhtä antaumuksella ja kaikkensa katsojille antaen.

Tutkija Sinivuori näkee teatterilla mahdollisuuksia lisätä työyhteisön toimivuutta nimenomaan yhteistoiminnan, yhteistyökyvyn, sosiaalisten taitojen, tiimityön etc. avulla. Luottamus omiin kykyihin, kannustavuus. (Sinivuori 2002, s. 250)

Kari Manu se tarrasi kiinni minuun, että tarvittaisiin miestä jos toistakin ja Johanna lähetti viestin. On ollut mukava tehdä teatteria ”ammattilaisten” kanssa. En oikein osannut jännittää, mutta kun yhtäkkiä porukkaan tuli sellainen jännitys kenraalissa, niin se tarttui. Tällaisessa porukassa on hieno olla mukana. On kuin olisi sellaisella vähän huonolla veneellä matkassa, mutta ei pelota yhtään kun huomaa, että porukalla tässä mennään ja muiden kunnan veneet kannattelee sun menoas. (H26)

Teatteria on tutkittu ihmisen motivoitumisen ja esiintymistarpeen näkökulmasta. Timo Sinivuori (2002) väitöskirjassaan Teatteriharrastuksen motiivit sekä Minna Kokkonen ja Marita Kärki (2003) pro gradu -tutkielmassaan Huomion keskipisteenä ovat hahmottaneet erinomaisen hyvin niitä asioita, joihin myös Lapuan teatterissa törmäsin (onnistumiskokemukset, hyväksytyksi tuleminen,

myötäeläminen, mielikuviutus, ilmaisutaito).

Maaseudun kehittämistyössä harrastajateatteri toimii selkeästi kolmella ulottuvuudella. Ensimmäinen on luonnollisesti esitysten kautta toimeliaisuuden ja parhaimmillaan myös taloudellisen toimeliaisuuden tuottaminen paikkakunnalle. Toiseksi harrastajateatteri voi toimia eräänlaisena paikkakunnan toimeliaisuuden mittarina. Kolmanneksi teatteri voi tuottaa lisäarvoa näytelmävalinnoilla tuottaen paikkakunnalle keskustelua.

7. JATKOKYSYMYKSIÄ

Tässä tutkimuksessa oli tarkoitus kuvata yksi menestystarina ja sen avulla arvioida harrastajateatterin merkitystä paikkakunnan voimavarana. Voimakkaan teatteriharrastuksen paikkakunnalla Lapualla teatterin piirissä toimii runsaasti ihmisiä. Useat teatteriryhmät ovat rakentaneet uuden yhteistyökuvion Teatteri Lapuan nimellä. Lisäksi Lapualla näkyy erityisesti teatterin merkitys paikkakunnan identiteetin rakennustyössä ja työssä paikkakunnan historian asioiden käsittelyssä.

Tutkimus oikeastaan avasi tämän problematiikan, joka lienee eri paikkakunnalla aina persoonallinen. Lyhyt visiitti Jurvan Teatterilla ja muutama haastattelu toi esiin niin yhtäläisyyksiä kuin eroavuuksiakin toiminnassa. Yhtä kaikki voimakas sitoutumisen henki löytyi molemmista.

Tutkimuksen lopussa on aina perinteisesti avattu ikkunoita eli pohdittu minkälaisia kysymyksiä tutkimustulokset synnyttävät. Tässä niistä muutamia:

Vertailu kaupungin harrastajiin

Kuten paljon Etelä-Pohjanmaalla harrastajien kanssa töitä tehnyt näyttelijä/ohjaaja Eija-Irmeli Lahti totesi, harrastuksen aste vaihtelee voimakkaasti paikkakunnasta ja kylästä riippuen. Siksi olisikin mielenkiintoista verrata Lapualta kerättyä aineistoa jonkin ison kaupungin harrastajaryhmään.

Tarinoiden kerääminen

Lapualaisten harrastajien haastatteluissa pääsin kurkistamaan mielenkiintoisiin elämäntarinoihin, miten teatteri on ihmisten elämään tullut, ja miten heihin vaikuttanut. Eräs mielenkiintoinen työ olisi tällaisten elämäntarinoiden laajempi kerääminen Suomesta ja niiden analysointi.

Kvantitatiivinen kokonaistarkastelu

Teatterikentän laajuudesta on alan harrastajajärjestöillä tietty sormituntuma. Joka tapauksessa kyseessä on merkittävä ilmiö, jonka kokonaistarkastelu kyselytutkimuksena olisi mielenkiintoista.

Teatterin terveysvaikutukset

Harrastuksethan pitävät ihmisen virkeänä ja sosiaaliset harrastukset erityisesti. Tutkimukset Pohjanmaan rannikon ruotsinkielisen asutuksen ihmisten pidemmän ja terveemmän elämän syistä ovat tuoneet esille yhteisöllisyyden (Hyyppä 2002). Mielenkiintoista olisi syventää teatteriharrastuksen mahdollisten terveydellisten vaikutusten osuutta tilanteeseen.

8. KULTTUURIYRITTÄJYYDEN MAHDOLLISUUDET

Koska tutkimuksen tavoitteena on kuvata harrastajateatteria sosiaalisen pääoman kertymisen avulla paikkakunnan voimavarana, on tutkimuksen yksi ulottuvuus nk. kehittämistutkimus eli pyrkimys nähdä teatteritoiminta maaseudun kehittämisen kontekstissa. Edellä olen jo kuvannut 16 hyvän syyn kautta sitä miten teatteri vaikuttaa yksilöön ja yhteisöön ja mitä mahdollisuuksia teatterilla on sitä kautta vaikuttaa koko paikkakunnan elämää ja elinvoimaisuutta kohottavasti. Teatteri sinänsä voi siis tarjota monella tapaa esimerkin maaseudun kehittämistyöhön. Vaikutus on valtaosaltaan välillistä. Merkittävää liiketoimintaa teatterista on vaikea maaseutupaikkakunnalle saada muuta kuin poikkeustapauksissa. Elävähän kaupunkien ammattiteatteritkin taloudellisissa vaikeuksissa.

Kulttuuriyrittäjyys on maaseudun kehittämistyössä eräs mantra, jota hoetaan. Siksipä tämänkin tutkimuksen on oltava jossakin suhteessa yrittäjyyspuhuntaan. Kulttuuriyrittäjyydestä on – kuten yrittäjyydestä yleensäkin – toivottu yhtä pelastavaa elementtiä autoituvalle maaseudulle. Kulttuuri on, samalla tavalla kuin puhdas luontokin, joskus vaikeaa tuotteistaa, mutta se vaikuttaa moneen muuhun liiketoimintaan. Puhtaasta luonnosta on helppo vetää linkit matkailuun, mutta kulttuurista linkkien vetäminen taloudelliseen toimintaan on jo vaikeampi tehtävä. Teatteri kollektiivisena ja paljon uhrautuvaa talkoohenkeä vaativana harrastusmuotona on sellainen, että yrittäjyyden vieminen tälle areenalle ei ole helppoa.

Lapuan kohdalla tavallisen kesäteatteriesityksen budjetti ei vielä kerro paljoakaan. Teatteri on kuitenkin Lapualla jo nyt mahdollinen osa matkailijoille suunnattua pakettia ja sillä tavalla kaupungin kannattaisi sijoittaa teatteriin esimerkiksi ”tilaamalla” kesäteatteriesitys. Teatteri saisi esimerkiksi rahallisen bonuksen siitä, että seuraavan vuoden kesäteatterikappale päätetään ajoissa. Päätös hyödyttäisi nimenomaan matkailumarkkinointia. Tämä on vain yksi esimerkki siitä, miten voidaan tuottaa lisäarvoa paikkakunnan muille yrittäjille tukemalla teatteria. Silti kenenkään ei varsinaisesti tarvitsisi ryhtyä kulttuuriyrittäjiksi teatterialalle.

Etelä-Pohjanmaan kulttuuristrategiassa etsitään myös erilaisia mahdollisuuksia kulttuuriyrittäjyyteen kannustamisessa. Teatteri vaatii kuitenkin suuret volyymit ja useita ensi-iltoja vuodessa, jotta tuottoja voisi odottaa. Tällöin maaseudulla vahvan harrastajateatterin joustava tuotantorakenne voisi olla sellainen, jossa olisi palkattu taiteellinen johtaja (ammattijohtoinen harrastajateatteri) ja tuottaja voisi tulla joko omasta porukasta tai sitten sen hoitaisi ulkopuolinen palkkioperaatteella. Tällainen malli voisi olla tuottoisin mahdollinen ja sillä säilytettäisiin myös harrastajien lisäarvo, jota harrastajateattereiden esityksiin tullaan katsomaan eli esittämisen vimma ja harrastuksen palo. Talkoohenki näkyy lavalla – sitä ei saa tappa.

Teatteritoiminnan vahvistamiselle on Lapualla selvä tilaus. Perinteisesti ammattijohtoisen harrastajateatterin johdossa on teatterialan ammattilainen – ohjaaja. Tällainen malli voisi olla Lapuallakin perusteltu, koska tällöin ohjaaja voisi tehdä yhteistyötä paikallisen opiston kanssa ja samalla kouluttaa uusia näyttelijäsukupolvia. Muutaman vuoden pestit voisivat olla kuin yrity maailman maksamia määräaikaisia professuureja yliopistoilla. Monikantaisessa (kaupunki, yritykset, opisto, Teatteri Lapua) mallissa kaupungille voisi langeta muitakin rooleja kuin vain osamaksajan rooli. Tuottajan työ voisi toimia osaksi virkatyönä tai ostopalveluna. Yrittäjyys voisi olla joidenkin yritysten toiminnassa osana, mutta minkään yrittäjän elanto maaseudulla ei voi olla teatterista kiinni.

9. TEATTERIHARRASTUKSEN LAAJUDESTA JA MERKITYKSESTÄ

Amatööriteatterin perinteet ovat erilaiset eri maissa. Suomessa vilkkaan teatteriharrastuksen perinne pohjautuu voimakkaasti työväen- ja nuorisoseuraliikkeeseen (NS -liike), joissa kasvatuksellinen ja valistava elementti on ollut hyvin tärkeä. Myös kansallisen sivistyksen ja suomalaisuuden idean juurruttamisessa harrastajateatterilla on ollut tärkeä merkitys. Lähes lukutaidottomalle kansalle esitettiin jo 1800-luvun lopulla suomalaisesta ”perusluonteesta” kertovia näytelmiä. Kotimaiset klassikot tulivat ihmisille usein tutuiksi näyttämöesityksinä.

Haastattelussani Lapuan Hourukosken esityksessä kesällä 2005 Kirjailija Arvo Salo kuvaili harrastajateatterin merkitystä suomalaiselle yhteiskunnalle seuraavasti:

- Ilman harrastajateatteria ei suomalaista kulttuuria eli Suomea nykymuodossaan olisi olemassa. Suomalainen laaja harrastajien joukko on tehnyt suomalaisen kulttuurin koko kansan omaksi ja lisäksi harrastajateatterikenttä on tuottanut valtaisan määrän ammattilaisia niin teatterin lavalle kuin elokuvaankin. Tauno Palo ei liene niistä vähäisimpiä. Lisäksi harrastuksen laajuus on taannut myös katsojakuntaa ammattiteattereille.

- Kirjallisuus on kuin soppa ilman lientä, kun taas teatterissa kaikki on ”kohdallaan” eli teatteri tekee kirjallisuudesta elävää. Esimerkiksi Lapuan Teatterin Täällä Pohjantähden alla -näytelmässä esitettiin suomalainen yhteiskunta 1930-luvulla paremmin kuin missään kirjallisuudessa olen nähnyt.

- Harrastajateatterilla on suuri vaikutus niin esittäjien kuin katsojienkin kansallisen kulttuurin ja yhteiskunnan ymmärtämiselle.

Maaseudun perinteisistä harrastuksista on harrastajateatteri ollut eräs vilkkaimmista ja tärkeimmistä. Esimerkiksi eteläpohjalaisen maaseudun merkittävän toimijan Nuorisoseuraliikkeen toiminnassa näyttämöharrastus on ollut merkittävässä asemassa niin itse toiminnassa kuin varojen kerääjänä muuhun nuorisoseuratyöhön. Ritva Haapalaisen (1975) selvityksessä Etelä-Pohjanmaan NS:n toiminnasta nähdään, että teatteri voi toimia myös jonkinlaisena aktiivisuuden mittarina. Nuorisoseurojen näytelmätoiminta oli vilkasta aina suureen maaltamuuttoaaltoon asti 1960-luvun lopulle. Television tulo yhdessä maaltamuuton kanssa voimisti tuolloin harrastuksen vähentymistä.

Suomalainen teatterikenttä oli paljon velkaa laajalle harrastajateatterille jo ennen kuin

ammattiteatteri rantautui Suomeen. Suomalainen teatteri on rakentunut nk. kansanteatterin ajatuksen pohjalle ja ammentaa tälläkin hetkellä vaikutteita harrastajateattereista. Varsinkin ylioppilasteattereissa ja pienissä ryhmissä tehdään kokeiluja, jotka heijastuvat ammattiteatterin puolelle.

Teatteriharrastus on Suomessa hyvin laajaa ja useat ihmiset saavat teatterista monia taitoja myös muuta elämää varten. Tätä asiaa on Timo Sinivuori (2002) tarkastellut väitöskirjassaan ”Teatteriharrastuksen merkitys. Teatteriharrastuksen motiivit ja taiteellinen oppiminen teatteriesityksen valmistusprosessissa”. Työssään Sinivuori keskittyy harrastajien motivoitumismekanismiin ja teatterikappaleen valmistamiseen teatteriproduktion sisäisenä prosessina sekä vertailuun muiden taidemuotojen harrastusryhmistä saatuihin tutkimustuloksiin.

”Teatterinharrastajien lukumäärä kasvaa jatkuvasti. Suomen suurimmassa harrastajateattereiden kattojärjestössä Suomen Harrastajateatteriliitossa on näyttämöitä sekä nuorisoseurojen ja eri järjestöjen kautta että suoraan jäsenyhdistyksinä yhteensä n. 600. Työväen Näyttämöiden liiton näyttämöitä on n. 175, suomenruotsalaisen Centralförbundet för svenska teateramatörer i Finland rf:n näyttämöitä on kahdeksan, ja ruotsinkielisten nuorisoteattereiden kattojärjestössä Finlands svenska ungdomsförbund rf näyttämöitä on 80. Vapaa-aikanaan n. 20000 ihmistä harrastaa teatteria erilaisissa harrastajateatteriyhdistyksissä. Lisäksi teatteria harrastetaan erilaisissa koulujen, opistojen, seurakuntien ja työpaikkojen kerhoissa ja näytelmäpiireissä. ” (Sinivuori 2002, s. 15-16)

Etelä-Pohjanmaa

Näyttelijä ja ohjaaja Eija-Irmeli Lahti toteaa haastattelussa syksyllä 2005, miten kaikkialla Etelä-Pohjanmaalla teatteriharrastus on voimakasta, mutta erot kuntien kesken ovat suuret . Toisessa päässä ovat pienet ryhmät, jotka hakevat itselleen iltamatyyppistä hupailua osana nuorisoseuratoimintaa. Toisella laidalla ovat vakavasti oman teatteri-ilmaisun kehittämiseen suhtautuvat ryhmät. Näille ryhmille itse teatteriesitys on toiminnan keskiössä itsenäisenä taiteellisena suorituksena.

Jurva on hyvä esimerkki siitä, miten talkoohenki herää uudelleen eloon suomalaisella maaseudulla: Näyttämöporukka irtosi 10 vuotta sitten omaksi yksikökseen Jurvan Nuorisoseuran toiminnasta. Sillä tavalla teatteri pystyi käyttämään kaiken tarmonsaa ja varat itse teatterin kehittämiseen. Jurvalaisilla oli aluksi työväentalo vuokralla ja he kunnostivat sitä, mutta sitten talo paloi. Teatterilaiset etsivät uutta tilaa, jolloin löytyi talo, jossa ei ollut sähköä eikä vettä, mutta talkoilla,

lainanotolla ja pankin sekä joidenkin yritysten sponsoroinnilla he rakensivat oman teatterin vanhaan teollisuushalliin. Jurvalaisilla on ollut parhaimmillaan 3000–4000 katsojaa näytelmää kohti, kun katsomoon mahtuu kerralla 150 ihmistä. Jurvassa on asukkaita vain n. 4500.

Yhtä paljon kuin pitää kasvattaa näyttelijöitä ja teatterin tekijöitä, pitää kasvattaa ja kouluttaa yleisöä teatteria katsomaan. Siksi jokin vahva harrastajanäyttämö ei kilpaile ammattiteatterin kanssa vaan ne tukevat toisiaan. Hyvä harrastajateatteri luo katsojatottumuksia, jotka koituvat myös ammattiteatterin eduksi.

Seinäjoen Kaupunginteatteri antaa mahdollisuuksien mukaan apua tarpeistossa ja puvustuksessa lähiseudun harrastajille ja saa tarvitsemiaan avustajia harrastajateattereista. Eija-Irmeli Lahti esitti aikoinaan ajatuksen kahdesta nk. B-teatterista Etelä-Pohjanmaalle, jossa Jurva olisi Suupohjan ja Lapua Härmänmaan ammattijohtoinen harrastajateatteri. Luonnollisesti katsojamääriä pitäisi pystyä kasvattamaan paljonkin ja seudun kuntien ja yritysten sekä muiden sidosryhmien pitäisi pystyä tukemaan teatteria.

Lapua, Kauhajoki ja Jurva mainitaan vilkkaina teatteripaikkakuntina, mutta myös esimerkiksi Peräseinäjoki on noussut kesäteatterillaan uudelleen teatterikartalle. 1999 alkanut harrastajateatterin uusi nousu Peräseinäjoella n. 75 vuoden hiljaiselon jälkeen on ollut valtaisa. Aluksi Siirtolaisinstituutin sponsoroima produktio synnytti tarpeen tehdä teatteria ja tällä hetkellä Peräseinäjoen harrastajien kesänäytelmä on perusta kunnan kulttuuriviikolle. Kalajärven rannalle on valmistumassa (EU-rahalla) uusi 400 -paikkainen kesäteatteri.

Etelä-Pohjanmaan Nuorisoseuran toiminnanjohtajan mukaan vanhan EP:n alueella oli vuonna 2004 yhteensä 74 teatteriryhmää eli usealla paikkakunnalla oli monta ryhmää.

10. TUTKIMUSMENETELMÄT

Osallistuvan toimintatutkimus

Osallistuva toimintatutkimus on osa laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta. Timo Sinivuori puhuu teoksessaan (s. 103-) laadullisesta (kvalitatiivinen) tutkimuksesta niin, että tutkimuksen perimmäisenä tarkoituksena on *tulkinnan onnistuminen....Tulkinnalliset selitykset ovat kerronnallisia kuvauksia, joiden kautta sosiaalisten ilmiöiden tarkoitukset ja merkitykset paljastuvat.*

”Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuustarkastelussa merkittävään rooliin nousevatkin tutkijan asemaa, käsitteitä, aineistonkeruuta ja tutkimusprosessin julkisuutta koskevat kysymykset. Tutkijan tulee tiedostaa oma roolinsa ja olla jatkuvasti tietoinen sen vaikutuksista tutkimusprosessiin. Voidaan sanoa, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija on keskeisin tutkimusväline (Seinä 1991, 56–61; Eskola & Suoranta 1998, 211).” (Sinivuori s.121)

Tässä osallistuvan toimintatutkimuksen perinteen mukaisessa työssä keskityn tarkastelemaan teatteriharrastuksen merkitystä yksilölle ja yhteisölle yhden menestystarinan kautta. Osallistuvassa toimintatutkimuksessa tutkija pyrkii mahdollisuuksiensa mukaan olemaan osa tutkittavaa yhteisöä, edistämään yhteisön tavoitteita ja sitoutumaan niihin. Kyse on perimmältään hyvin tilanteeseen sidotusta eli kontekstuaalisesta tutkimusprosessista, jossa perinteisesti vältetään teoreettisia yleistyksiä.

Ryhtyminen rooliin yhdeksi näyttelijäksi muiden joukkoon on klassisen osallistuvan toimintatutkimuksen mukaista, samoin kuin Teatteri Lapuan tavoitteiden edistäminen omalta osaltani. Toisaalta näyttelijöiden ja sidosryhmien haastattelemisen sekä aineiston käsittely ja esittely sekä pohdinnat puolestaan edustavat enemmänkin teemahaastattelun menetelmää. Oman roolini tutkijana ja teatterin harrastajana pyrin tuomaan mahdollisimman selkeästi esiin osallistuvan toimintatutkimuksen periaatteiden mukaisesti.

Tutkimuksen aktiivinen osallistumisvaihe käynnistyi huhtikuun puolivälissä 2005 ja päättyi heinäkuun lopussa 2005. Tutkijana olin samalla Teatteri Lapuan kesänäytelmässä roolihenkilönä, haastattelin erikseen koko näytelmäprojektin näyttelijät ja muun produktion kiinteästi liittyneet henkilöt sekä joitakin sidosryhmiin kuuluvia toimijoita. Tutkimuksen toisessa vaiheessa kävin läpi videolle keräämäni aineiston elokuussa ja lokakuun alussa. Kolmas eli koostamis- ja kirjoitusvaihe

oli loka-marraskuussa 2005.

Videotalliointi

Näyttelijöiden haastattelut videoitiin ja videomateriaalia kerättiin myös harjoituksista, kenraalista sekä ensi-illasta. Videokamera toimitti siis haastattelunauhurin virkaa ja tallensi samalla tunnelmia.

Videomateriaalista tehtiin kooste raportin liitteeksi. Se on eräänlainen tutkimusaineiston esittely. Kooste toimii tämän raportin täydentäjänä, kuvittajana ja inspiraation lähteenä. Materiaalia työstettiin yhdessä Videoventiili ry:n kanssa.

”En mä edes huomannu, että sä heiluit siellä kameran kanssa” (H4)

Videokameran käyttöön näyttelijätoverini tottuivat nopeasti. Harjoitustilanteessa riittävän runsas kameran käyttö tuotti ilmapiirin, jossa siihen ei enää kiinnitetty juuri mitään huomiota. Tällainen käytäntö tuskin olisi välttämättä toiminut yhtä hyvin jonkin toisen yhteisön kanssa, mutta teatteriaiheeseen se sopi oikein hyvin.

Haastatteluissa parhaiten toimi tarinan kannalta tilanne, jossa minun (tutkijan) lisäksi paikalla oli vain kamera tallentamassa haastatteluja. Videoventiilin kanssa tehdyissä haastatteluissa selkeästi useamman ihmisen läsnäolo ja kuvaustilanteen korostuminen tekivät haastattelusta usein virallisemmän oloisia.

Tutkimusmetodiksi valitsin osallistuvan toimintatutkimuksen siitä syystä, että uskon pääseväni kurkistamaan hieman pintaa syvemmälle teatterin harrastajien maailmaan olemalla yksi näytelmän ja teatteriryhmän toimijoista. Teatterin valitsin aktiivisuuden lisäksi maantieteellisen etäisyyden mukaan. Pääsin mukaan Teatteri Lapuan kesäteatterikappaleeseen Täällä Pohjantähden alla III Janne Kivivuoren rooliin. Osallistumisen ohella haastattelin teatteriproduktion kaikki osallistujat. Lisäksi haastattelin joitakin muita kuin produktion henkilöitä teatterista sekä erilaisista sidosryhmistä. Tein myös muutamia haastatteluja harrastajateatterin maakunnallisista vaikuttajista ja asiantuntijoista sekä teatteri Jurvan aktiivien joukosta. Haastatteluja kertyi lähes 60 kpl. Keskeisen osan eli näyttelijöiden haastattelut tallensin videokameralla, ja niiden pohjalta tutkimuksen liitteenä on puolentoista tunnin mittainen DVD haastatteluista ja harjoituksista.

11. TEATTERIHARRASTUKSEN MOTIVAATIOSTA KIRJOITETTUA

Teatteriharrastajien motiiveja tutkineen Timo Sinivuoren tutkimuksessa *”fokusointi on ollut selkeästi suunnattu teatteriharrastuksen merkitykseen harrastajalle. Asiyhteyteen kuuluvat olennaisesti harrastusmotiivit, teatteriesityksen valmistusprosessin onnistuminen ja epäonnistuminen sekä taiteellinen oppiminen.”* (Sinivuori 2002, s. 122)

Minulla tutkimuksen mielenkiinto on askeleen tästä Sinivuoren lähestymistavasta kohti yhteisöjen kehittämistä ja maaseudun kehittämistyötä.

Oma tutkimusotteeni pyrkii avaamaan teatterin merkitystä harrastajille suhteessa muuhun elämään ja paikallisiin yhteisöihin sekä sosiaalisen pääoman kasvuun.

Erinomaista tausta-aineistoa tutkimukselle antavat Timo Sinivuoren väitöskirjassaan käsittelemät erilaiset motiivien luokat ja niiden voimakkuus eri-ikäisten harrastajien keskuudessa. Esimerkiksi uuden oppimisen motiivi ei merkittävästi muutu harrastuksen keston myötä, vaan niin nuoret aloittelijat kuin vanhemmat, pitkälle edenneet harrastajatkin korostavat uuden oppimista tärkeänä motiivina harrastukselleen.

”Teatterinharrastajien harrastusmotiivit pääluokittain ovat tärkeysjärjestyksessä seuraavat: kognitiiviset motiivit, toimintamotiivit, ammatilliset motiivit, emotionaaliset motiivit ja sosiaaliset motiivit. Yksityiskohtaisemman tiedon saamiseksi on ollut perusteltua jakaa teatteriharrastusmotiivit alaluokkiin. Teatterinharrastajien motiivialaluokkien tärkeysjärjestys on seuraava: 1) Onnistumiskokemusten ja myötäelämisen tarve, 2) Halu oppia uutta, 3) Mielikuvituksen ja ilmaisutaitojen kehittäminen, 4) Viihtyminen, 5) Terapeuttiset vaikutukset, 6) Kokemuksen tarve, 7) Motivoiva asenne, 8) Esiintymistarve, 9) Ammatilliset motiivit, 10) Hyväksytyksi ja huomioon otetuksi tulemisen tarve, 11) Halu toimia ja erottua yksilönä, 12) Kontaktimotiivit, 13) Turvallisuus ja 14) Suoritusmotiivit. Vapaaehtoisuuteen perustuva teatteriharrastus on paljolti sisäisen motivaation seurausta, ja koska toiminta on päämääräsuuntautunutta ja harrastajat olettavat sen tuovan edistymisen ja onnistumisen kokemuksia ja siten auttavan henkilökohtaisten tavoitteiden saavuttamisessa, toiminta on todennäköisesti useiden motiivien summa.” (Sinivuori 2002, s. 6)

Kutakin Sinivuoren erittelemää motiivin luokkaa voidaan tarkastella myös yhteisön ja paikkakunnan sosiaalisen pääoman kasvattamisen näkökulmasta. Hyväksytyksi ja huomioon

otetuksi tulemisen tarve on tärkeä oppimistapahtuma ihmiselle, joka ei välttämättä omassa siviilielämässään koe samankaltaista menestystä. Sillä voi olla tärkeitä heijastusvaikutuksia esimerkiksi paikkakunnalla asumiseen.

Terapeuttiset vaikutukset heijastuvat ihmisen lähipiiriin. Teatteri Lapuan näyttelijät ottivat useasti esille teatterin mielelle hyvää tekevän vaikutuksen.

Teatteriharrastuksen motiivien määrä heijastaa teatterin kokonaisvaltaisuutta harrastuksena. Mikäli harrastus vastaa useampaan motiiviin yhtä aikaa, ei ole ihme että teatterille ”sielunsa myyneitä” on Suomessa paljon. Tämän voi aistia myös Suomen Harrastajateatteriliiton lehden Repliikin sivuilta. Intohimoon liittyy myös se, että tiiviin harjoitusprosessin aikana ihmisen elämän täyttää teatteri. Harjoitusaikoja ei voi itse määrätä, joten teatteri määrittää elämänrytmin. Ei tarvitse itse harkita tai arvottaa ajankäyttöä – teatteri vie kaiken. ”*Rankkaa mutta hienoa*” – moni Lapuallakin toteaa.

Lapualta kerätystä aineistosta nousevat esiin voimakkaasti yksilön toimintavalmiuksia ja yhteisön oppimisprosessia korostavat piirteet, joita alun perin lähdin tutkimaan maaseudun kehittämisen näkökulmasta. Tutkimuksen keskeisiä tuloksia ovatkin harrastajateatterin voimakas merkitys yksilön kasvuun, toiminnalle joukossa ja prosessin oppimiselle. Teatteri toimii myös yhteisöllisyyden, tasa-arvon, suvaitsevuuden ja paikkakuntaidentiteetin kasvattajana. Lapualaisten motiivit tehdä teatteria istuvat hyvin Timo Sinivuoren teatteriharrastuksen motiiveja koskevan väitöskirjan keskeisiin tuloksiin:

Teatterinharrastajien harrastusmotiivit ovat tärkeysjärjestyksessä seuraavat: kognitiiviset motiivit (6,0), toimintamotiivit (5,7), ammatilliset motiivit (4,7), emotionaaliset motiivit (4,6) ja pienimpänä ryhmänä sosiaaliset motiivit (3,0):

*Teatterinharrastajien motiiveista painottuu vahvimmin onnistumiskokemusten tarve (6,38). Toiseksi suurimman keskiarvon saa halu oppia uutta (6,14) ja kolmanneksi suurimman mielikuvituksen ja ilmaisutaitojen kehittäminen (6,13). Pienin keskiarvo esiintyy suorituspäätösten kohdalla (2,08).
(Sinivuori 2002, s. 138)*

Mielenkiintoista on, että verrattaessa musiikin ja kuvataiteiden harrastajiin, niin teatterin harrastajilla eivät korostuneetkaan suorituspäätöset, vaan ne saivat kaikkein vähimmän painoa. (Metämuuronen 1977, 44 Sinivuoren teoksessa s. 140)

Mielenkiintoista Timo Sinivuoren kyselytutkimuksen tuloksissa on, että teatteriharrastuksen kestolla ei näyttänyt olevan yhteyttä juuri yhteenkään motiiviluokkaan. Täten esimerkiksi uuden oppimisen halu, mielikuvituksen ja ilmaisutaidon kehittäminen, onnistumiskokemusten ja myötäelämisen tarve tai terapeutin tarve eivät ole harrastuksen kestosta riippuvaisia, vaan kokenutkin harrastaja kokee ne yhtä tärkeiksi kuin nuorempi. Timo Sinivuoren havainnot motiivin rakentumisesta ovat päteviä myös lapualaisten harrastajien keskuudessa. Kaikenikäiset teatteriharrastajat etsivät harrastuksessaan onnistumisen kokemuksia. Teatteri tarjoaakin parhaimmillaan hyvän kanavan onnistumiskokemusten luomiselle. Onnistumisen kokemus vahvistaa itsetuntoa ja tekee siten ihmisestä henkisesti kestävämmän. (Sinivuori 142 -143)

Tutkiessaan harrastajien motiiveja kyselyaineistosta Timo Sinivuori havaitsi yllätykseen, että harrastajien iällä ei ollut merkitystä viihtymismotiivin esiintymiseen eikä myöskään suoritusmotiiviin, jonka merkitys oli selkeästi vähäisempi. Käytännön havainnoinnissa hän oli kuitenkin huomannut nuorten olevan enemmän ammattiorientoituneita. Sen sijaan aikuiset, jotka ovat jo löytäneet paikkansa työelämässä ja tekevät teatteria harrastuksenaan aikomatta teatterialalle, korostavat harrastuksen viihteellisiä ominaisuuksia. (Sinivuori 142 -143)

Sinivuoren kyselytutkimuksessa ei saatu suuria eroja miesten ja naisten välille motiiveja verrattaessa. Silti neljässä motiivissa eroja löytyi tilastollisesti merkitsevästi. Yksinkertaistetusti miehillä on suoritusmotiivi ja halu erottua yksilönä suurempi kuin naisilla, mutta naisilla taas mielikuvitus- ja ilmaisutaitojen kehittäminen sekä onnistumiskokemuksen ja myötäelämisen tarve oli hieman suurempi. (Sinivuori 145)

Käytännön teatterityössä tämä ei juurikaan näy sen enempää kuin miesten ja naisten eroissa muussa elämässä – pikemminkin ero on pienempi, sillä teatteria harrastavilla miehillä on oman kokemukseni mukaan suurempi myötäelämisen tarve kuin miehillä keskimäärin.

Minna Kokkonen ja Marita Kärki (2003) ovat yhteisessä Pro gradu -tutkielmassaan pohtineet sitä mistä kumpuaa harrastajateatterilaisen esiintymistarve? Huomion keskipisteenä -teoksessaan he ovat löytäneet Timo Sinivuorta suuremman merkityksen yhteisöllisyydelle teatterin tekemisessä. Useille heidän tutkimistaan ylioppilasteattereiden jäsenistä teatterin porukka ja henki ovat yhtä suuria syitä jatkaa harrastusta kuin esimerkiksi esiintymisen tarve ja tarve onnistua.

Kokkonen ja Kärjen työssä löytyi samoja itsensä toteuttamisen motiiveja sekä terapeutin vaikutuksia. Moni totesi miten käsitys omasta itsestä oli vahvistunut. Yhtenä olennaisena asiana tuli

esiin epäonnistumisen sallittavuus teatterissa, joka auttaa itsensä tuntemisessa. Lisäksi heidän aineistostaan nousi esiin mielenkiintoisella tavalla eräänlainen oman tien ja elämäntavan löytäminen teatteriharrastuksesta, joka on elämää suurempi ja samanlainen pakko kuin hengittäminen. Vaikka monikaan ei harkitse teatterista ammattia, niin siitä saatu monipuolinen aineeton hyvä (ystäviä, onnistumisen elämyksiä, ajanvietettä, hengenravintoa, palautetta, laajoja tunneskaaloja ym.) riittää elämänsisällöksi ja syyksi harrastaa. Myös eräänlainen näyttämisen halu tuotiin esiin.

Erityisesti kesäteatteria on kirjallisessa työssään käsitellyt Kari Jagt (2004) Teatterikorkeakoulun teatteri-ilmaisun opettajan koulutusohjelmasta. Hän tuo esille sen miten kesäteatteri vastaa hyvin yleisönsä odotuksiin ja on hienostelematon ja kansanomainen irtiotto arjesta niin esiintyjille kuin katsojillekin. Kesäteatterissa esittäjien ja katsojien välinen läheisyys on myös merkille pantavaa.

Sosiaalinen pääoma

Teatteri on ihmiselämän matkimista ja siinä muodossa käsittää kaikki elämän osa-alueet. Prosessina teatteri voi olla parhaimmillaan erinomaisesti sosiaalista pääomaa kasvattavaa. Teatterikappaleen saaminen esityskuntoon vaatii kaikkien mukanaolevien panosta niin itse näyttämöllä näyttelijöiden ja ohjaajan välillä, kuin esimerkiksi kappaleen onnistuneessa markkinoinnissa sidosryhmille ja tuottamisessa yleensäkin. Teatterityössä pieninkin panos on elintärkeä, ja siinä esimerkiksi eri -ikäisten yhdessä toimiminen ja toisilta oppiminen on olennaista.

”Sosiaalinen pääoma viittaa sosiaalisen rakenteen yhteisöllisiin piirteisiin, kuten sosiaalisiin verkostoihin, normeihin ja luottamukseen. Nämä sosiaalisen rakenteen piirteet edistävät henkilöiden välistä kanssakäymistä helpottamalla verkoston jäsenten välistä vuorovaikutusta ja toimintojen koordinoitua. Niiden myötä sosiaalinen pääoma tehostaa yksilöiden tavoitteiden toteutumista ja myös talouden toimintaa. Ihmisten väliset jatkuvat sosiaaliset siteet ja jatkuva yhteistyö mahdollistavat luottamuksen syntymisen yksilöiden välille. Luottamusta pidetään sosiaalisen pääoman käsitteen selkärankana. Se on keskeinen ja tärkeä myös sosiaalisen pääoman mittaamisessa. (Ruuskanen 2001.)

Teatteri luottamuksen kasvattajana on mielenkiintoinen ajatus, koska esimerkiksi näyttämötyön eräitä perusharjoitteita on luottamuksen opetteleminen verbaalisessa ja erityisesti fyysisessä kommunikoinnissa. Näyttelijän luottamus toisiin mitataan harjoituksissa esimerkiksi kaatumalla silmät kiinni selälleen toisten ottaessa vastaan. Myös kokonaisuuden rakentuminen useasta eri palasesta, joita ei juurikaan toinen voi paikata esitystilanteessa – tämä muodostaa sellaisen luottamuksen harjoitteen, että verrattavaa on vaikea löytää.

Sosiaalista pääomaa kasvattava vaikutus tarkoittaa kaikkea sitä taloudellisessa ja sosiaalisessa kanssakäymisessä tarvittavaa tietoa ja taitoa, jota ei suoranaisesti voi mitata euroissa.

LOPPUSANAT

Harrastajateatteri voi siis toimia monella tapaa paikkakunnan voimavarana. Erittäin vilkas teatteritoiminta on - varsinkin kesäteatterina - usein arvokasta toimintaa myös rahallisesti houkutellen ihmisiä paikkakunnalle ja viihdyttäen esimerkiksi kesäasukkaita. Hieman vaikeampi on mitata sitä taloudellista merkitystä, mitä teatteri asumisviihtyvyyden kautta merkitsee paikkakunnalle – harrastuksilla on arvioitua suurempi merkitys sille miksi jollakin paikkakunnalla viihdytään. Kaikesta taloudellisesta laskemisesta ja arvioinnista huolimatta teatteri tuottaa runsain mitoin mittaamatonta henkistä hyvää, joka pitää ihmisyyhteisöä koossa.

”Teatteri on läsnäolon, kokemisen ja hetken taidetta. Yhtä aikaa yhteisöllistä ja yksilöllistä. Ajassamme, jossa ihmisyyden, inhimillisyyden ja sivistyksen mittarit ovat muuttuneet psykokapitalismin kuorruttamaksi kauppatavaraksi, emme näe ilmiöiden syvempiä merkityksiä. Tai jos näemmekin, niin usein kapeasti, hauraasti, pinnallisesti ja materiaalisesti. Teatteria, kuten kulttuuria yleensä, ei pitäisi enää tulkita ja arvioida pelkästään siitä saatavan taloudellisen hyödyn, työllistämisen, imagotuottamisen tai edes kansallisen tai paikallisen identiteetin näkökulmasta. Teatteri, sen kaikissa muodoissaan, tulisi nähdä ennen muuta ihmisten kasvun, luovuuden, vaikutusmahdollisuuksien ja itseluottamuksen vahvistamisen perustana. Harrastaessamme teatteria tai taidetta yleensä, olemme osallisia luovassa prosessissa, opimme työstämään sisäistä maailmaamme, vahvistamaan identiteettiämme, kehittämään tunneälyämme, kanavoimaan omaa energiaamme ihmisyyden ja inhimillisyyden lähteille. Samalla opimme; taiteellisista prosesseista, teoksista, esityksistä sekä intentiosta. Olemme valmiimpia tulkitsemaan ja ymmärtämään taiteen monitasoisia viestejä, laajempia merkityksiä, tulemme näkijästä kokijaksi, objektista subjektiksi.

Kaiken edellä mainitun lisäksi teatteri on myös mitä suurimmassa määrin yhteen tuleminen ja yhteistyön taidetta.

Ihmisyden sisin olemus syntyy kasvussa. Sivistyminen, ihmiseksi kasvaminen on elämänikäinen koulu.. Harrastajateatterit ovat olleet ja ovat edelleenkin, merkittäviä tienraivaajia; kasvattajia, kulttuurin synnyttäjiä ja uudistajia suomalaisella kasvatuksen kentällä. Saavuttaakseen perimmäisen tarkoituksensa; tullakseen täydeksi, teatteri, kuten ihminen yleensäkin, tarvitsee toisen ihmisen ja yhteisön.”

(Timo Tervo, koulutussuunnittelija Opintokeskus kansalaisfoorumi Repliikki 4/2004)

KIRJALLISUUS

Eskola & Suoranta 1998. Johdatus ladulliseen tutkimukseen, Tampere, Vastapaino.

Etelä-Pohjanmaan kulttuuristrategia 2005 -2013. Etelä-Pohjanmaan liiton julkaisuja.

Haapalainen, Ritva 1975. Lapuan Nuorisoseuran näytelmätoiminnasta vuosilta 1950 -1970. Kunnallisen nuorisotyön kurssi. Orivesi.

Hamilton J. 1996. Drama and Learning. A Critical Review. Australia: Deakin University.

Hyypä, Markku T. 2002 Elinvoimaa yhteisöstä - Sosiaalinen pääoma ja terveys. PS-kustannus. 215 sivua.

Jagt, Kari 2004. Kesäteatteri ja sen tekijät – Onnen maan Virvat ja Aarnet. Kirjallinen työ. Teatterikorkeakoulu, teatteri-ilmaisun opettajan koulutusohjelma, 2004.

Kokkonen, Minna ja Marita Kärki 2003. Huomion keskipisteessä. Mistä kumpuaa harrastajateatterilaisen esiintymistarve? Pro gradu -tutkielma. Viestintätieteen laitos. Jyväskylän yliopisto.

Korhonen K. 1998. Koirien ajama kettu. Ohjaajahaastattelukirja. Juva. Elektra & Like.

Metsämuuronen J. 1997. Omaehtoinen oppiminen ja motiivistruktuurit. Tutkimus 3/1997. Helsinki. Opetushallitus.

Repliikki-lehden vuosikerrat 2003–2004 ja numero 1/2005. Suomen Harrastajateatteriliiton julkaisu.

Ruuskanen, Petri 2001; Sosiaalinen pääoma - käsitteet, suuntaukset ja mekanismit. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, VATT- tutkimuksia 81.

Sinivuori, Timo 2002; Teatteriharrastuksen merkitys. Teatteriharrastuksen motiivit ja taiteellinen oppiminen teatteriesityksen valmistusprosessissa, Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopistopaino.

